

OIKEUSPOLIITTISEN TUTKIMUSLAITOKSEN TUTKIMUSTIEDONANTOJA 81

National Research Institute of Legal Policy. Research Communications.
Rättspolitiska forskningsinstitutet. Forskningsmeddelanden.

Vesa Muttilainen & Marie Reijo

KOTITALOUKSIEN MAKSUVAIKEUDET 2002–2005

SUMMARY

HOUSEHOLDS' PAYMENT PROBLEMS 2002–2005

Helsinki 2007

ESIPUHE

Tässä raportissa tutkitaan kotitalouksien maksuvaikeuksia 2000-luvulla. Pääasiallisena tutkimuskohteena ovat vaikeudet laskujen ja lainojen maksamisessa.

Raportissa tarkastellaan myös velkaantumista, maksuvaikeuksien toistumista ja velkojen järjestelyä. Lisäksi kuvataan maksuvaikeuksien yleisyyttä eräissä Euroopan maissa. Tiedot on tarkoitettu päivittämään vuosittain.

Raportin tiedot maksuvaikeuksista perustuvat Tilastokeskuksen tulonjakotilaston otosaineistoon. Ne kerätään vuosittain noin 11 000 kotitaloudelta. Tiedot kotitalouksien veloista on saatu verottajan rekistereistä. Kansainvälisissä vertailuissa on hyödynnetty eurooppalaisen elinolotilaston (EU-SILC, Statistics on Income and Living Conditions) mikroaineistoa.

Tutkimus on toteutettu oikeusministeriön velkahallintaohjelmassa vuonna 2004 ehdotetulla tavalla. Ministeriö on osallistunut tutkimuksen rahoittamiseen.

Raportti on valmisteltu Tilastokeskuksen ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen yhteistyönä. Aineistojen analysoinnista ja menetelmäselosteen valmistelusta on vastannut erikoistutkija Marie Reijo (TK). Tutkimuksen käsikirjoituksen on laatinut erikoistutkija Vesa Mutttilainen (OPTL).

Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa osastosihteeri Eira Mykkänen on toimittanut raportin painokuntoon. Raportin tiivistelmän on kääntänyt englanniksi OTT Vivan Storlund.

Helsingissä 23. päivänä marraskuuta 2007

Vesa Mutttilainen
Erikoistutkija

Marie Reijo
Erikoistutkija

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KOTITALOUKSIEN VELKAANTUMINEN	2
3	KOTITALOUKSIEN MAKSUVAIKEUKSIEN YLEISYYS JA KEHITYS	5
3.1	Lainojen tai laskujen maksamisessa vaikeuksiin joutuneet taloudet	5
3.2	Kertaluonteiset ja toistuvat vaikeudet lainojen ja laskujen maksamisessa	7
3.3	Rajattu maksuvaikeusmittari: lainanhoitovaikeudet tai toistuvat vaikeudet laskujen maksamisessa	8
4	MAKSUVAIKEUKSIIN JOUTUNEIDEN KOTITALOUKSIEN RAKENNE	12
4.1	Kotitaloudet eräiden taustatietojen mukaan	12
4.2	Kotitaloudet tulojen ja velkaantumisen mukaan	14
5	MAKSUVAIKEUKSIEN YLEISYYS KOTITALOUSRYHMITÄIN	17
5.1	Maksuvaikeudet kotitalouksien taustan mukaan	17
5.2	Maksuvaikeudet kotitalouksien tulojen ja velkaantumisen mukaan	19
6	KOTITALOUKSIEN MAKSUVAIKEUKSIEN DYNAMIIKKA	22
7	MUITA HAVAINTOJA KOTITALOUKSIEN MAKSUVAIKEUKSISTA	24
7.1	Velkojaan järjestelleet kotitaloudet	24
7.2	Yli selviytymisrajan velkaantuneet kotitaloudet	26
7.3	Kotitalouksien maksuvaikeudet eurooppalaisessa vertailussa	28
8	TIIVISTELMÄ	30
LIITTEET:		
	Liite 1. Kotitalouksien maksuvaikeudet 2002–2005. Raportin kuvioiden luvut	33
	Liite 2. Kotitalouksien maksuvaikeudet -tilastoaineiston menetelmäseloste	41
	SUMMARY	45

1 JOHDANTO

Tässä raportissa tarkastellaan kotitalouksien maksuvaikeuksia Suomessa vuosina 2002–2005. Pääasiallisena tutkimuskohteena ovat ongelmat lainojen ja laskujen maksamisessa. Raportissa kuvataan maksuvaikeuksien yleisyyttä, kehitystä ja vaihtelua väestöryhmittäin. Lisäksi esitetään joitakin tietoja velkaantumisesta, maksuviiveiden toistumisesta, velkojen järjestelystä luottosuhteissa ja maksuvaikeuksien yleisyydestä eri maissa.

Raportti perustuu Tilastokeskuksen tulonjakotilaston otosaineistoon. Kansainvälisissä vertailuissa käytetään lisäksi tietolähteenä eurooppalaisen elinolotilaston (EU-SILC, Statistics on Income and Living Conditions) mikroaineistoa. Suomen aineisto tuotetaan integroidusti Tulonjakotilaston yhteydessä.

Tulonjakotilaston tiedot maksuvaikeuksista on kerätty haastattelemalla noin 11 000 kotitaloutta kunkin vuoden ensimmäisellä puoliskolla. Tiedonkeruun yksikkönä on kotitalous. Haastattelutietojen lisäksi aineisto sisältää henkilötason rekisteritietoja kotitalouksien veloista edellisen vuoden lopusta. Aineiston tiedonkeruuta, sisältöä ja laatua esitellään tarkemmin menetelmäselosteessa (liite 2).

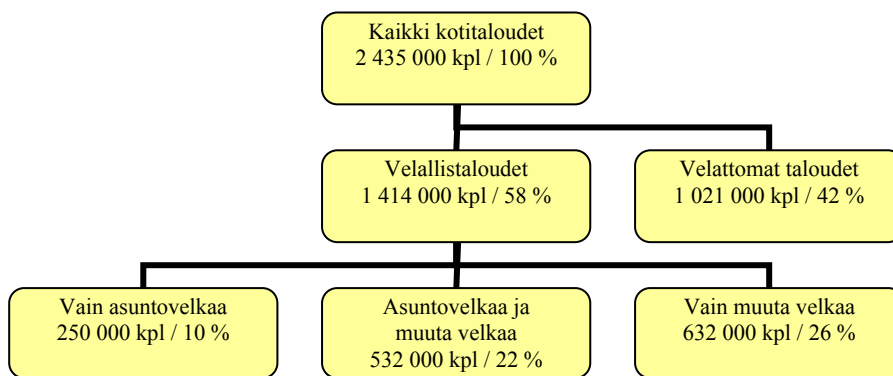
Tutkimus on rajattu vuoden 2001 jälkeiseen aikaan, mikä johtuu velkojen tilastoinnin muutoksista. Tiedot kotitalouden jäsenten veloista on saatu vuodesta 2002 lähtien kokonaan hallinnollisista tietolähteistä. Velkatiedot ovat nykyisin kattavampia kuin aiemmin haastattelulla kotitaloutta edustavalta henkilöltä kerätyt tiedot.

Raportti on laadittu Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen ja Tilastokeskuksen yhteistyönä. Se pohjautuu vuonna 2004 oikeusministeriön velkahallintaohjelmaa varten laadittuun suunnitelmaan (ks. liite 2). Tietoja on tarkoitus päivittää vuosittain.

2 KOTITALOUKSIEN VELKAANTUMINEN

Tulonjakotilaston aineistoissa velallistalouksia ovat ne taloudet, joilla on ollut jotakin velkaa tutkimuksen haastatteluja edeltäneen vuoden lopussa¹. Vuoden 2005 lopussa kaikista kotitalouksista 58 prosentilla oli velkaa (kuvio 1)². Velallistalouksia oli yhteensä runsaat 1,4 miljoonaa.

Asuntovelkaa oli vajaalla kolmanneksella ja muuta velkaa lähes joka toisella kotitaloudella. Velallistalouksista 55 prosentilla oli asuntovelkaa ja 82 prosentilla muuta velkaa.

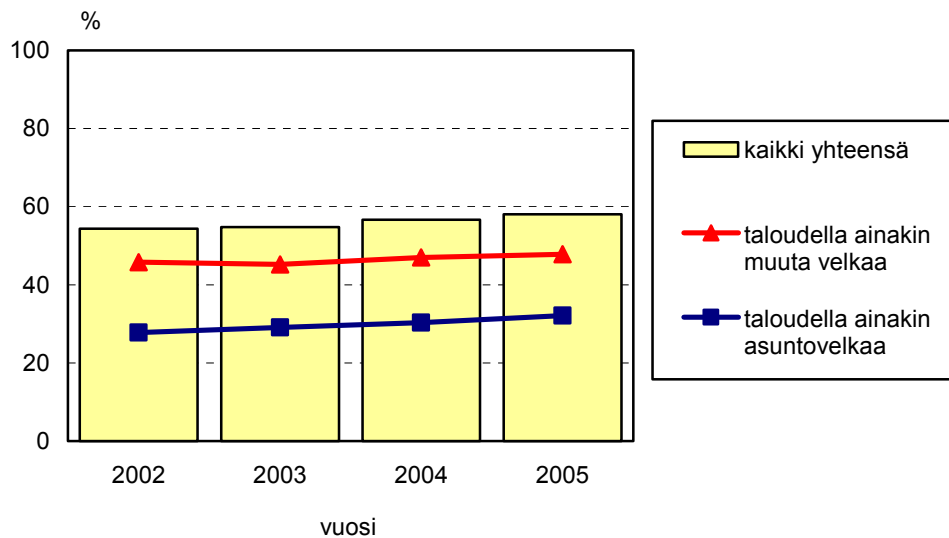
Kuvio 1 Velallistalouksien määrä ja osuus (%) kaikista kotitalouksista velkatyyppin mukaan vuoden 2005 lopussa.

Osalla kotitalouksista on samanaikaisesti sekä asuntovelkaa että jotakin muuta velkaa. Vuonna 2005 näitä talouksia oli runsas viidennes kaikista kotitalouksista ja 38 prosenttia velallistalouksista.

Velallistalouksien osuus kaikista kotitalouksista on lisääntynyt 2000-luvulla (kuvio 2). Velallisten määrä kasvoi vuosina 2002–2005 keskimäärin lähes kolme prosenttia vuodessa. Asuntovelallisten määrä lisääntyi hieman nopeammin kuin muiden velallisten määrä.

¹ Velkatiedot perustuvat verottajan rekistereihin. Velalla tarkoitetaan luotto- ja rahoituslaitosten tai muiden yleisten luotonantajien luottoja luonnollisille henkilöille (ks. tarkemmin Verohallituksen päätös yleisestä tiedonantovelvollisuudesta 7/2007, 27 §). Velkoihin luetaan asuntovelat, opintovelat ja muut kulutusvelat kuin opintovelat sekä henkilökohtaiset tulolähteeseen ja tulojen hankintaan kohdistuvat velat. Velat ryhmitellään tässä raportissa yleensä asuntovelkoihin ja muihin velkoihin. Asuntovelkoja ovat varsinaisen asunnon hankintaa ja peruskorjausta varten nostetut velat. Muihin velkoihin sisältyvät kaikki muut edellä luetellut velat. Raportin jaksoissa 4 ja 5 käytetään kuitenkin tätä kahtiajakoa tarkempaa velkojen ryhmittelyä.

² Raportin kuvioiden luvut sisältyvät liitteeseen 1 lukuun ottamatta kuvioita 1 ja 4, joiden luvut on esitetty kuvioiden yhteydessä.

Kuvio 2 Velallistalouksien osuus kaikista kotitalouksista velkatyyppin mukaan vuosien 2002–2005 lopussa, %.³

Vuoden 2005 lopussa velallistalouksien velkojen määrän keskiarvo oli 47 400 euroa ja mediaani 23 800 euroa (kuvio 3)⁴. Velkojen rahamäärä velallista kotitaloutta kohden kasvoi vuosina 2002–2005 keskimäärin 11 prosenttia vuodessa. Velat ovat siis lisääntyneet nopeammin kuin velallistalouksien määrä.

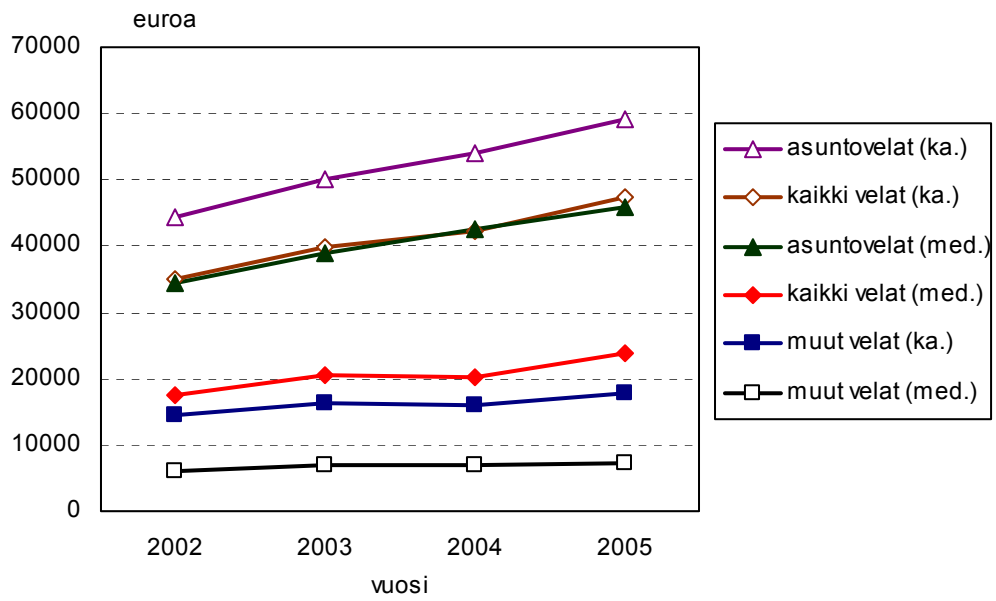
Kotitalouksien velkaantumisen kasvuun 2000-luvulla ovat vaikuttaneet muun muassa kohtuullinen korkotaso, asuntoluottojen laina-aikojen pidentyminen ja asuntojen hintojen nousu. Niin ikään myönteinen talous- ja työllisyyskehitys sekä kotitalouksien velanhoitokyvyn paraneminen ovat edistäneet velkaantumista.

Vuosina 2002–2005 asuntovelat lisääntyivät nopeammin kuin muut velat. Vuoden 2005 lopussa kotitalouksien asuntovelkojen rahamäärän keskiarvo oli 59 000 euroa ja mediaani 46 000 euroa. Muiden kuin asuntovelkojen keskiarvo oli 17 900 euroa ja mediaani 7 300 euroa.⁵

³ Asuntovelallisten ja muiden velallisten ryhmät ovat osittain päällekkäisiä. Siksi niiden yhteenlaskettu prosenttiosuus ylittää kaikkien velallistalouksien osuuden.

⁴ Kaikki tutkimuksen velkamäärät on pyöristetty satoihin euroihin. Velat on esitetty vuoden 2005 hinnoin, joten vuosimuutokset ovat reaalisia.

⁵ Todellisuudessa velkasummat voivat hieman poiketa edellä esitetyistä luvuista. Tämä johtuu siitä, että verohallinnon rekistereihin perustuva tutkimusaineisto ei kuvaa muilta kuin niin sanotuilta yleisiltä luotonantajilta nostettuja velkoja. Yleisiä luotonantajia ovat luotto- ja rahoituslaitokset, valtio, kunnat, vakuutus- ja eläkelaitokset, huoltokonttorit ja työnantajat. Velkojen ulkopuolelle jäävät muun muassa pikaluotot ja toiselta kotitaloudelta saadut velat.

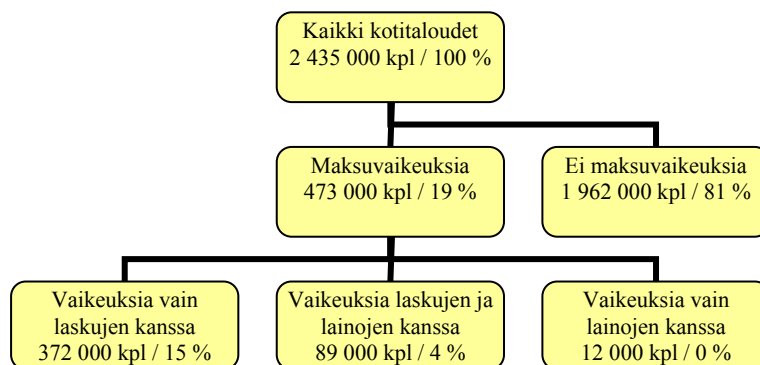
Kuvio 3 Velkojen määrä velallistalouksissa velkatyypeittäin vuosien 2002–2005 lopussa, euroa (keskiarvo ja mediaani, reaalisena vuoden 2005 rahassa).

3 KOTITALOUKSIEN MAKSUVAIKEUKSIEN YLEISYYS JA KEHITYS

3.1 Lainojen tai laskujen maksamisessa vaikeuksiin joutuneet taloudet

Tulonjakotilaston tiedonkeruussa kotitaloutta edustaneelta vastaajalta kysyttiin vuonna 2006 lainojen maksamisen vaikeuksista seuraavasti: ”Onko taloutenne ollut vuoden 2005 aikana tilanteessa, jossa rahat eivät ole riittäneet lainojen lyhennysten tai korkojen maksamiseen?”. Muiden maksujen ja laskujen viivästyttämisestä tiedusteltiin, että ”Onko taloutenne vuoden 2005 aikana ollut tilanteessa, jossa rahaa ei ole ollut maksujen ja laskujen maksamiseen määräpäivänä?”.⁶

Valtaosa kotitalouksista maksaa erääntyvät laskut ja lainaerät ajallaan (kuvio 4). Vuonna 2005 kuitenkin lähes viidenneksellä kaikista kotitalouksista oli vähintään kerran maksuvaikeuksia. Näitä talouksia oli yhteensä 473 000.

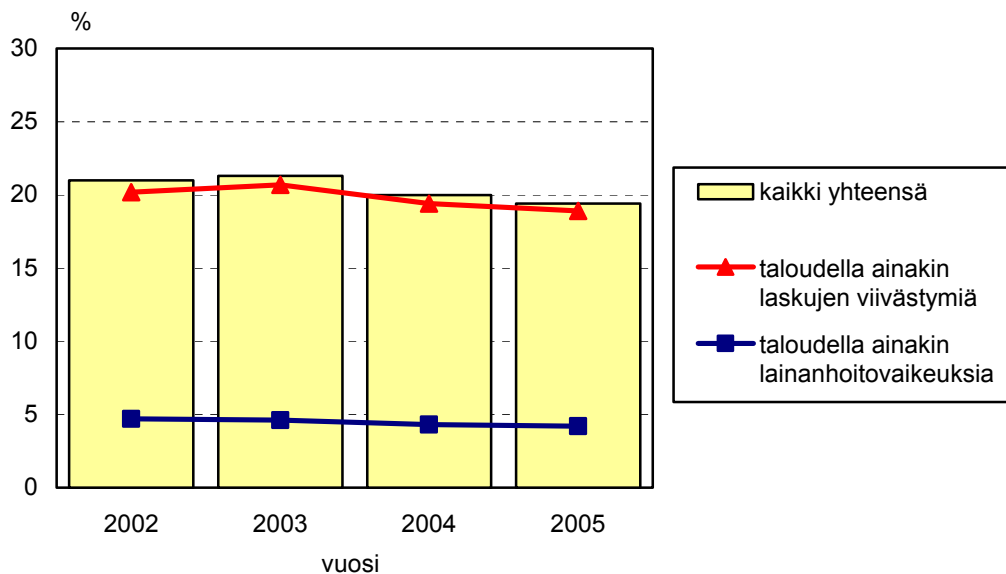

Kuvio 4 Lainojen tai laskujen maksamisessa vähintään kerran vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien määrä ja osuus (%) kaikista kotitalouksista vuonna 2005.

⁶ Vastausvaihtoehdot ovat lainoihin liittyvässä kysymyksessä ”kerran”, ”useammin” tai ”ei koskaan” sekä maksuja ja laskuja koskevassa kysymyksessä ”hyvin usein”, ”usein”, ”silloin tällöin”, ”kerran” tai ”ei koskaan”. Tässä jaksossa tarkastellaan sitä, onko kotitaloudella ylipäänsä ollut maksuvaikeuksia. Vaikeuksien esiintymistiheyttä kuvataan erikseen tuonnempana.

Vuonna 2005 maksuvaikeuksissa olleista kotitalouksista lähes kaikilla oli laskuja myöhässä. Laskuja jäi maksamatta 461 000 taloudelta. Lainan maksaminen viivästyi samana aikana vähintään kerran runsaalta neljältä prosentilta kotitalouksista. Vaikeuksissa lainojensa kanssa oli yhteensä 101 000 kotitaloutta. Näiden kotitalouksien määrä vastaa noin seitsemää prosenttia velallistalouksista.

Maksuvaikeuksissa olleiden kotitalouksien määrä väheni keskimäärin kaksi prosenttia vuodessa ajanjaksolla 2002–2005 (kuvio 5). Lainanhoitovaikeudet vähenivät hieman nopeammin kuin laskujen viivästymät.

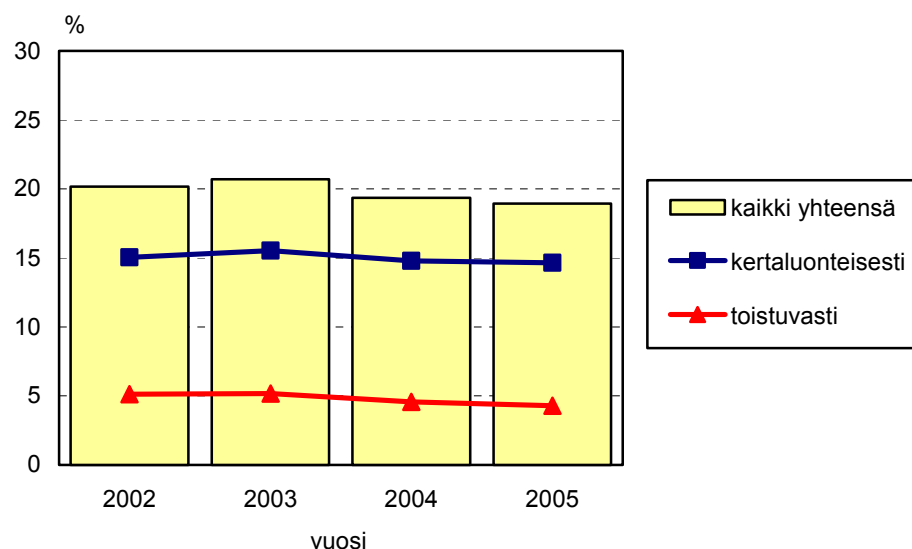
Kuvio 5 Lainojen tai laskujen maksamisessa vähintään kerran vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista 2002–2005, %.⁷

⁷ Lainanhoitovaikeudet ja laskujen viivästymät ovat osittain päällekkäisiä. Siksi niiden yhteenlaskettu prosenttiosuus ylittää kaikkien maksuvaikeuksissa olleiden talouksien osuuden.

3.2 Kertaluonteiset ja toistuvat vaikeudet lainojen ja laskujen maksamisessa

Laskujen viivästymät ovat useammin kertaluonteisia kuin toistuvia (kuvio 6)⁸. Vuonna 2005 kaikista kotitalouksista noin 15 prosenttia oli kertaluonteisesti ja nelisen prosenttia toistuvasti vaikeuksissa laskujensa kanssa.

Useamman kerran vaikeuksissa olleita talouksia oli yhteensä 104 000. Tämä on alle neljännes kaikista laskujensa kanssa vaikeuksiin joutuneista kotitalouksista. Toistuvat vaikeudet laskujen maksamisessa vähenivät vuosina 2002–2005 hieman enemmän kuin kertaluonteiset vaikeudet.

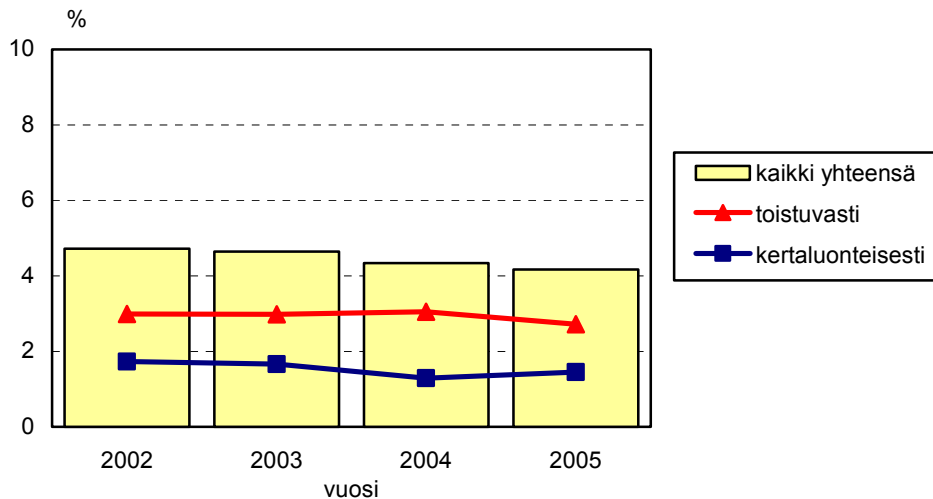
Kuvio 6 Laskujen maksamisessa kertaluonteisesti tai toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista 2002–2005, %.

Vaikeudet lainojen lyhennysten tai korkojen maksamisessa ovat yleisemmin toistuvia kuin kertaluonteisia (kuvio 7)⁹. Vuonna 2005 alle kolme prosenttia kaikista kotitalouksista oli useasti vaikeuksissa lainojensa kanssa. Velallistalouksista yli kolmella prosentilla oli toistuvasti näitä vaikeuksia.

Yhteensä 66 000 kotitaloudella oli vuoden aikana useammin kuin kerran vaikeuksia maksaa lainaeriään. Tämä on lähes kaksi kolmasosaa kaikista lainojensa kanssa vaikeuksissa olleista kotitalouksista. Sekä kertaluonteiset ja useammin esiintyvät lainanhoitovaikeudet vähenivät vuosina 2002–2005.

⁸ Kertaluonteisiin vaikeuksiin laskujen maksamisessa joutuneisiin kotitalouksiin on laskettu ne taloudet, joilla oli näitä vaikeuksia vuoden aikana joko ”kerran” tai ”silloin tällöin”. Toistuvat vaikeudet viittaavat vuoden aikana joko ”usein” tai ”hyvin usein” vaikeuksissa olleisiin talouksiin.

⁹ Kertaluonteisiin vaikeuksiin lainojensa maksamisessa joutuneisiin kotitalouksiin on laskettu ne taloudet, joilla oli näitä vaikeuksia vuoden aikana ”kerran”. Toistuvat vaikeudet viittaavat ”useammin” kuin kerran vuoden aikana vaikeuksissa olleisiin talouksiin.

Kuvio 7 Lainojen maksamisessa kertaluonteisesti tai toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista 2002–2005, %.

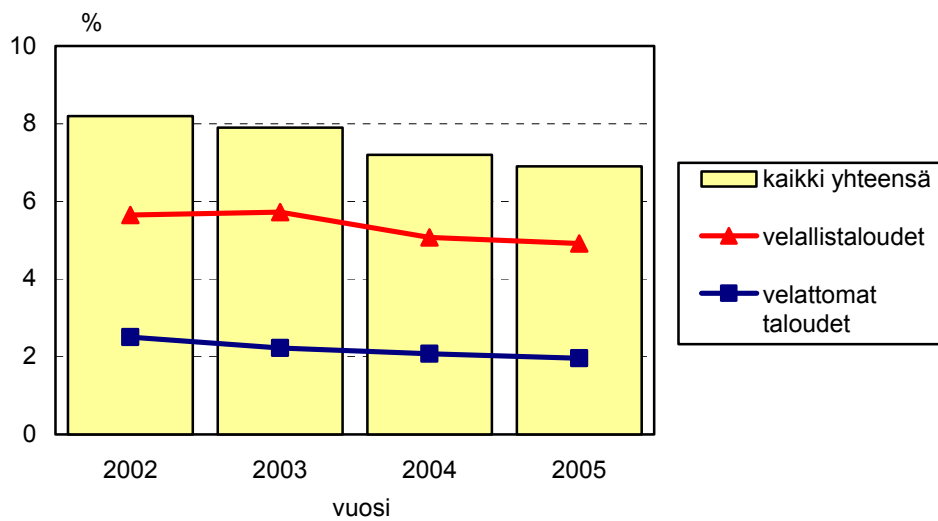
Kertaluonteiset maksuvaikkeudet ovat kaiken kaikkiaan yleisempiä kuin toistuvat vaikeudet, kun mukaan lasketaan sekä laskujen että lainojen viivästymät. On perusteltua olettaa, että varsinkaan laskujen satunnainen viivästyminen ei yleensä aiheuta kotitaloudelle todellisia taloudellisia vaikeuksia. Lievät maksuvaikkeudet voivat kuitenkin olla ensioire vakavammista ongelmista.

3.3 Rajattu maksuvaikeusmittari: lainanhoitovaikkeudet tai toistuvat vaikeudet laskujen maksamisessa

Tässä jaksossa kuvataan maksuvaikkeuksia siten, että kohdejoukosta rajataan pois satunnaisesti laskujensa maksamisessa viivästelleet kotitaloudet. Tarkastelun kohteena ovat ne taloudet, joilla oli tutkimuksen haastatteluja edeltävänä vuonna vähintään kerran vaikeuksia maksaa lainojaan tai toistuvasti ongelmia laskujensa kanssa.

Tämän rajatumman mittarin perusteella noin seitsemän prosenttia kaikista kotitalouksista oli maksuvaikkeuksissa vuonna 2005 (kuvio 8). Näitä talouksia oli yhteensä 168 000.

Maksuvaikkeuksissa olleiden kotitalouksien määrä pieneni vuosina 2002–2005 keskimäärin lähes viisi prosenttia vuodessa. Vuonna 2005 näitä kotitalouksia oli 14 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2002.

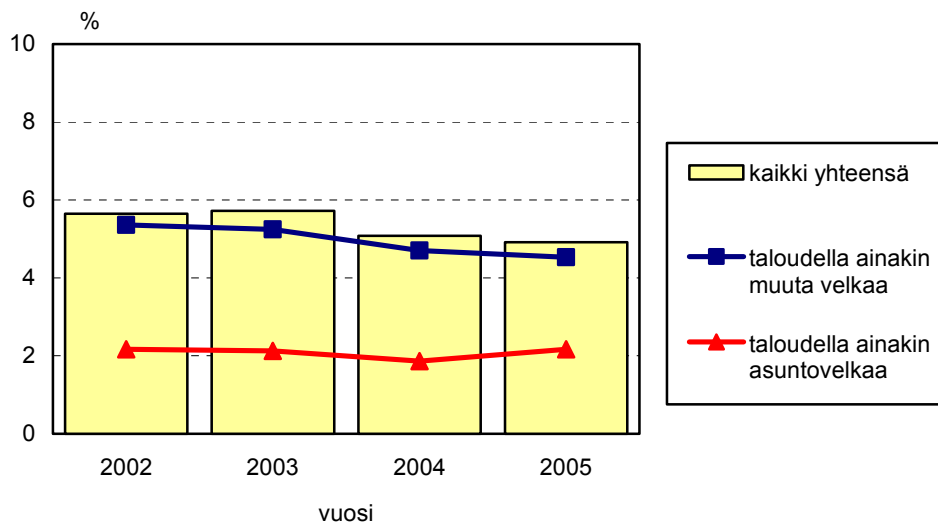
Kuvio 8 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista velkaantumisen mukaan 2002–2005, %.

Vuonna 2005 noin viisi prosenttia kotitalouksista oli maksuvaikeuksiin joutuneita velallistalouksia. Näiden talouksien määrä oli 120 000. Maksuvaikeuksissa olleiden velattomien talouksien osuus jäi kahteen prosenttiin kotitalouksista. Näitä talouksia oli yhteensä 48 000. Sekä velallisten että velattomien kotitalouksien maksuvaikeudet vähenivät vuosina 2002–2005.¹⁰

Velallistalouksissa maksuvaikeudet ovat kasaantuneet muille kuin asuntovelallisille (kuvio 9). Näiden talouksien osuus on lähes viisi prosenttia kaikista kotitalouksista, kun asuntovelallisten osuus jää hieman yli kahteen prosenttiin.

Vuosina 2002–2005 maksuvaikeudet vähenivät muuta kuin asuntovelkaa ottaneilla talouksilla. Asuntovelallisten tilanne pysyi suurin piirtein ennallaan. Kaikilla velallistalouksilla maksuvaikeudet vähenivät keskimäärin neljä prosenttia vuodessa.

¹⁰ Maksuvaikeuksiin joutuneisiin velallistalouksiin kuuluvat ne taloudet, joilla on ollut maksuvaikeuksia vuoden aikana ja jotakin velkaa vuoden lopussa. Velattomien kotitalouksien maksuvaikeuksista valtaosa on toistuvia laskujen viivästymiä. Maksuvaikeuksissa olleiden velattomien kotitalouksien joukossa on myös talouksia, joilla on ollut velkaa ja vaikeuksia lainojensa kanssa vuoden loppua edeltävänä aikana.

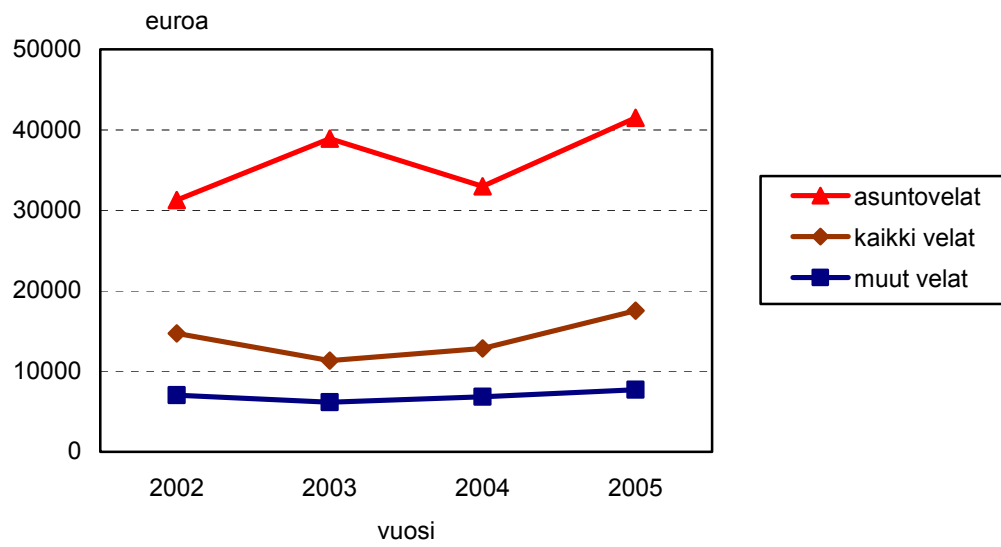

Kuvio 9 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden velallistalouksien osuus kaikista kotitalouksista velkatyypeittäin 2002–2005, %.¹¹

Maksuvaikeuksiin joutuneiden velallistalouksien velkojen mediaaniarvo oli 17 500 euroa vuoden 2005 lopussa (kuvio 10). Tämä määrä on viidenneksen suurempi kuin vuonna 2002. Asuntovelat lisääntyivät vuosina 2002–2005 nopeammin kuin muut velat. Vuonna 2005 maksuvaikeuksissa olleiden kotitalouksien asuntovelkojen mediaani oli 41 500 euroa ja muiden velkojen mediaani 7 700 euroa.

Maksuvaikeuksiin ajautuneilla velallistalouksilla kaikkien velkojen mediaani jää pienemmäksi kuin kaikilla velallistalouksilla (ks. myös kuvio 3). Niin ikään vaikeuksissa olleiden asuntovelallisten kotitalouksilla on vähemmän asuntovelkaa kuin asuntovelallisilla yleensä. Sitä vastoin muiden velkojen mediaani on hieman suurempi maksuvaikeuksiin joutuneilla talouksilla verrattuna kaikkiin velallistalouksiin.

¹¹ Asuntovelallisten ja muiden velallisten ryhmät ovat osittain päällekkäisiä. Siksi niiden yhteenlaskettu prosentiosuus ylittää kaikkien maksuvaikeuksissa olleiden velallistalouksien osuuden. Maksuvaikeuksia tarkastellaan tuonnempana lähemmin velkamuo- doittain.

Kuvio 10 Velkojen määrä lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleissa kotitalouksissa velkatyypeittäin 2002–2005, euroa (mediaani, reaalisena vuoden 2005 rahassa).

4 MAKSUVAIKEUKSIIN JOUTUNEIDEN KOTITALOUKSIEN RAKENNE

4.1 Kotitaloudet eräiden taustatietojen mukaan

Tässä jaksossa tarkastellaan maksuvaikeuksiin joutuneiden kotitalouksien rakennetta eräiden taustatietojen mukaan vuosina 2002 ja 2005 (kuvio 11). Maksuvaikeuksilla tarkoitetaan sitä, että kotitaloudella on ollut vuoden aikana vähintään kerran vaikeuksia lainojensa tai toistuvasti laskujensa maksamisessa. Taustatiedot kuvaavat joko kotitalouden tai sitä edustavan viitehenkilön ominaisuuksia.

Enemmistö vuonna 2005 maksuvaikeuksissa olleita kotitalouksia edustaneista vastaajista on keski-ikäisiä. Iältään 25–54-vuotiaiden osuus kohoaa 70 prosenttiin. Tätä nuorempia on runsas kymmenesosa vastaajista. Vuosina 2002–2005 lisääntyi eniten 55–64-vuotiaiden osuus ja väheni 35–44-vuotiaiden osuus.

Kotitalouden viitehenkilön sosioekonomisen aseman mukaan maksuvaikeuksiin joutuneiden joukossa on eniten työntekijöitä ja pitkäaikaistyöttömiä. Työelämän ulkopuolisiin ryhmiin kuuluvien henkilöiden kotitalouksia on yhteensä noin 45 prosenttia. Osuus kasvoi hieman vuodesta 2002.

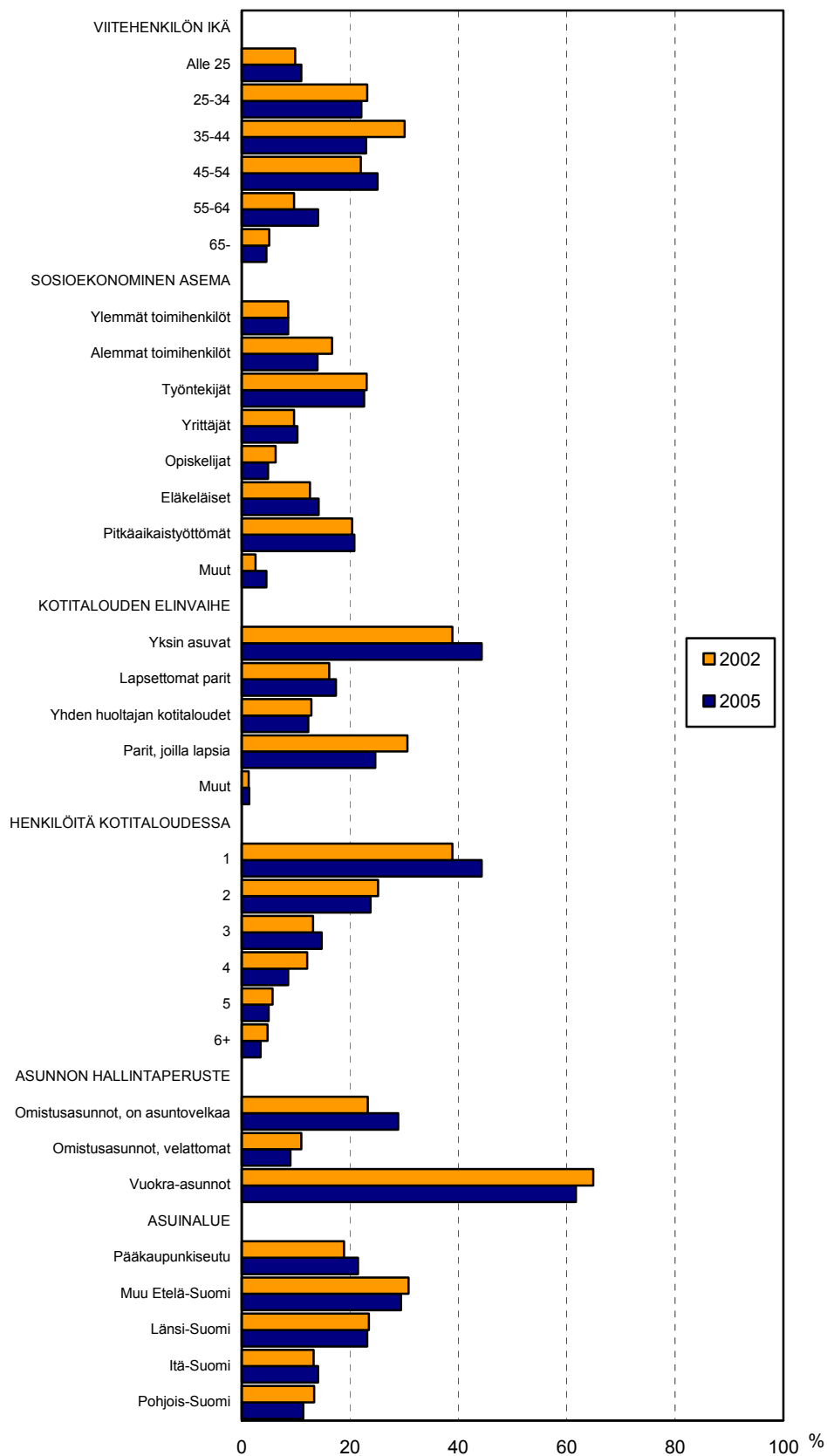
Maksuvaikeuksiin ajautuneista kotitalouksista 44 prosenttia on yhden hengen talouksia. Lapsia on 37 prosentilla vaikeuksissa olleista kotitalouksista. Yhden huoltajan talouksien osuus jää 12 prosenttiin. Yksinasuvien osuus lisääntyi selvästi vuosina 2002–2005. Puolestaan kahden huoltajan lapsiperheiden osuus pieneni.

Kotitalouden koon mukaan yli kahdessa kolmesta vuonna 2005 maksuvaikeuksissa olleesta kotitaloudesta asuu korkeintaan kaksi henkilöä. Vähintään neljän hengen talouksien osuus on kaventunut eniten 2000-luvulla.

Maksuvaikeuksiin joutuneista kotitalouksista 62 prosenttia asuu vuokra-asunnossa ja 38 prosenttia omistusasunnossa. Omistusasunnossa asuvista talouksista enemmistöllä on asuntovelkaa ja vähemmistö on velattomia. Asuntovelallisten osuus on lisääntynyt velattomien ja vuokralla asuvien kustannuksella.

Vähän yli puolet vuonna 2005 maksuvaikeuksissa olleista kotitalouksista on pääkaupunkiseudulta tai muualta Etelä-Suomesta¹². Etenkin pääkaupunkiseudulla asuvien osuus on kasvanut. Maksuvaikeuksiin joutuneiden joukossa on entistä vähemmän Pohjois-Suomessa asuvia kotitalouksia.

¹² Suuralueluokitukseen (NUTS 2 -jako) pohjautuva Etelä-Suomi on ryhmitelty edelleen pääkaupunkiseutuun ja muuhun Etelä-Suomeen. Etelä-Suomen pohjoisraja kulkee suurin piirtein Raumalta Imatran pohjoispuolelle.

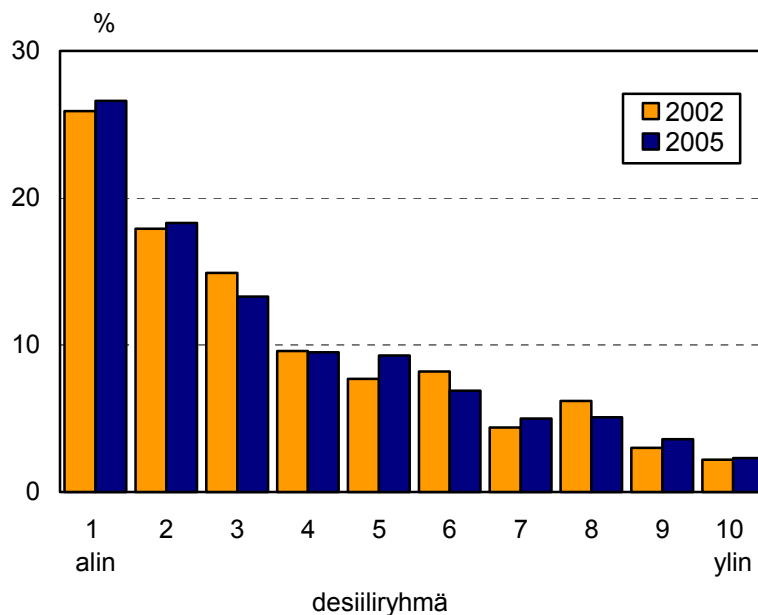

Kuvio 11 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien rakenne eräiden taloutta tai viitehenkilöä kuvaavien taustatietojen mukaan 2002 ja 2005, %.

4.2 Kotitaloudet tulojen ja velkaantumisen mukaan

Kotitalouden viitehenkilön käytettävissä olevien tulojen mukaan vuonna 2005 maksuvaikeuksissa olleista kotitalouksista 58 prosenttia kuuluu kolmeen alimpaan tuloluokkaan (kuvio 12)¹³. Alimpaan tuloluokkaan sijoittuu 27 prosenttia kotitalouksista.

Vain runsaat kaksi prosenttia maksuvaikeuksiin joutuneita kotitalouksia edustavista henkilöistä kuuluu ylimpään tuloryhmään. Kolmen parhaiten ansaitsevan ryhmän yhteenlaskettu osuus jää 11 prosenttiin. Vuosina 2002–2005 muutokset olivat kohtalaisen vähäisiä useimmissa tuloluokissa.

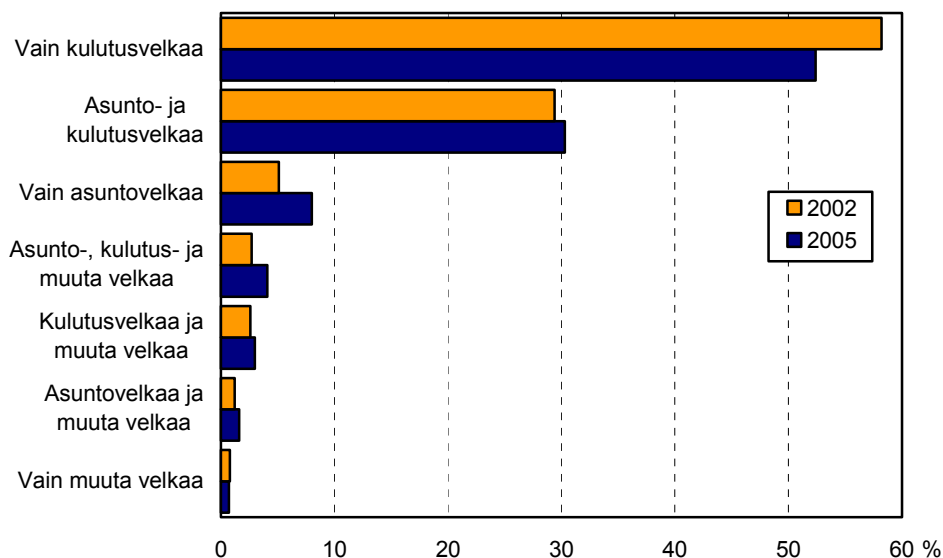
Kuvio 12 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien rakenne käytettävissä olevien tulojen mukaan 2002 ja 2005, %.

Velkasuhteita kuvaavien tietojen mukaan enemmistö vuonna 2005 maksuvaikeuksissa olleista velallistalouksista on kulutusluoton käyttäjiä (kuvio 13)¹⁴. Runsaalla puolella näistä talouksista velat koostuvat pelkästään kulutusta varten otetuista veloista. Opintovelat sisältyvät kulutusluottoihin. Kulutusvelat ovat yleisiä myös asuntovelan rinnalla. Kaikkiaan lähes 90 pro-

¹³ Tuloryhmät on muodostettu henkilöiden kesken kulutusyksikköä (OECD:n modifioitu kulutusyksikköluku) kohti laskettujen käytettävissä olevien tulojen mukaan.

¹⁴ Maksuvaikeuksissa olleisiin velallistalouksiin kuuluvat ne taloudet, joilla on ollut vaikeuksia vuoden aikana ja jotakin velkaa vuoden lopussa.

sentilla maksuvaikeuksiin joutuneista velallistalouksista on kulutusvelkaa. Tämä osuus on kuitenkin hieman vähentynyt vuodesta 2002.

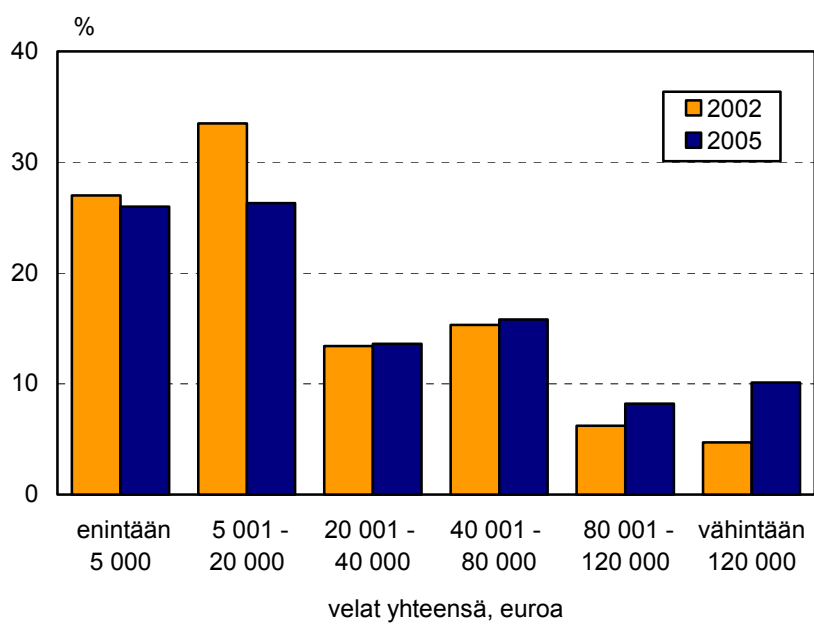

Kuvio 13 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden velallistalouksien rakenne velkatyypeittäin 2002 ja 2005, %.

Maksuvaikeuksiin joutuneista velallistalouksista 44 prosentilla on asuntovelkaa, mutta vain kahdeksalla prosentilla se on ainoa velkalaji. Asuntovelallisten yhteenlaskettu osuus kaikista maksuvaikeuksissa olleista velallistalouksista lisääntyi vuosina 2002–2005.

Maksuvaikeuksissa vuonna 2005 olleista kotitalouksista lähes joka kymmenes on ottanut jotakin muuta velkaa kuin asunto- tai kulutusluottoa. Näiden talouksien osuus kaikista kotitalouksista on kasvanut. Muita kuin asunto- ja kulutusluottoja ovat muun muassa yritys- ja takausvelat sekä tulonhankkimisvelat.

Monilla maksuvaikeuksiin ajautuneilla velallistalouksilla on kohtalaisen vähän velkaa (kuvio 14). Näistä talouksista hieman yli puolella on velkaa korkeintaan 20 000 euroa ja neljänneksellä enintään 5 000 euroa. Vähintään 120 000 euroa velkaa ottaneiden osuus lisääntyi kuitenkin selvästi vuosina 2002–2005.

Kuvio 14 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden velallistalouksien rakenne velkojen määrän mukaan 2002 ja 2005, % (velat reaalisena vuoden 2005 rahassa).

5 MAKSUVAIKEUKSIEN YLEISYYS KOTITALOUSRYHMITÄIN

5.1 Maksuvaikeudet kotitalouksien taustan mukaan

Edellä kuvattiin maksuvaikeuksiin joutuneiden kotitalouksien rakennetta eräiden taustamuuttujien mukaan. Seuraavaksi esitellään maksuvaikeuksien yleisyyttä samoissa ryhmissä vuosina 2002–2005 (kuvio 15).

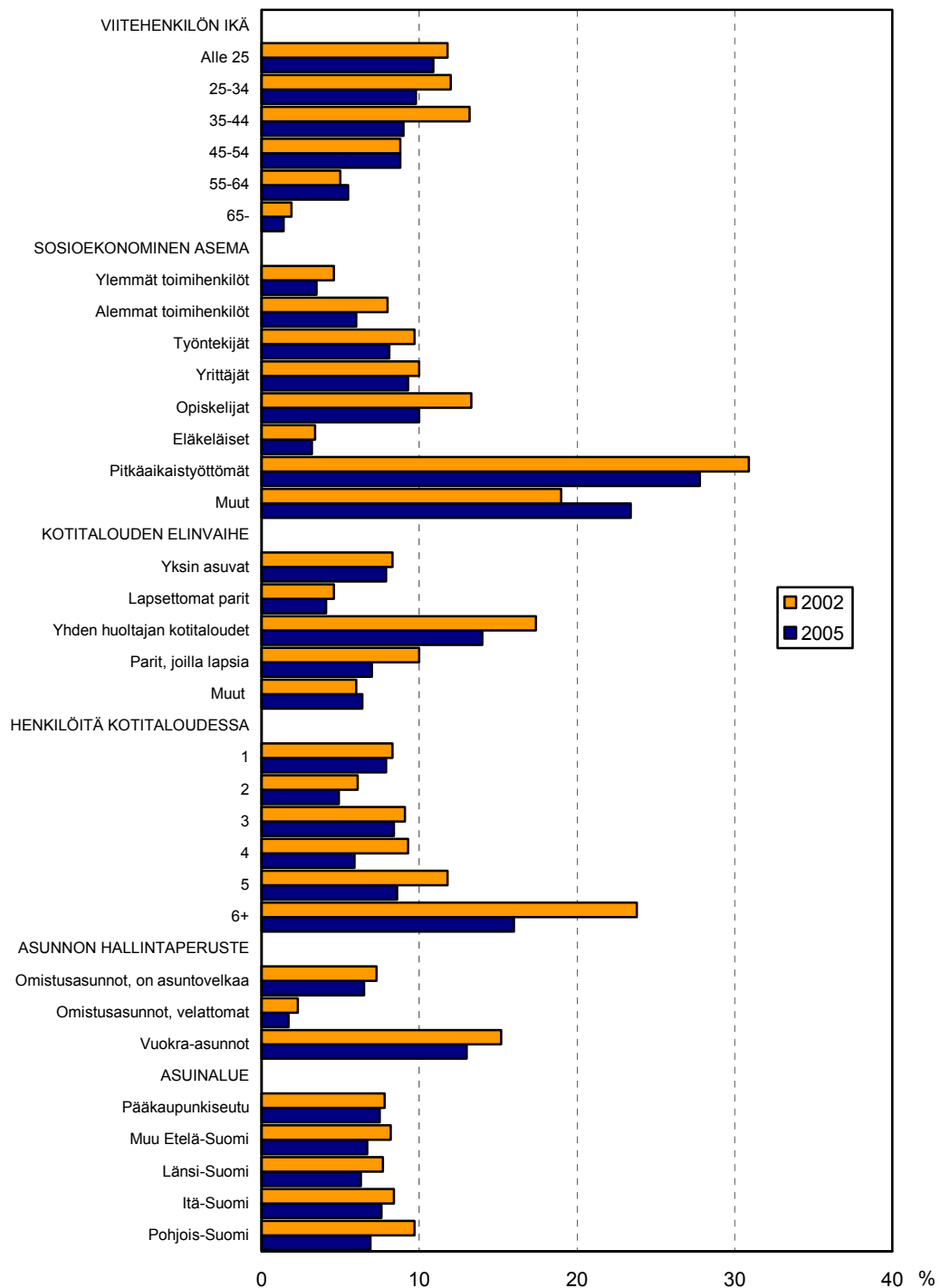
Maksuvaikeuksissa oleviin kotitalouksiin sisältyvät ne taloudet, joilla on ollut edeltävänä vuonna vähintään kerran vaikeuksia lainojensa kanssa tai toistuvasti laskujen viivästymiä. Vuonna 2005 noin seitsemän prosenttia kotitalouksista oli näin arvioiden maksuvaikeuksissa.

Maksuvaikeuksiin vuonna 2005 ajautuneiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista alenee tutkimukseen vastanneen viitehenkilön iän noustessa. Erot nuorten ja keski-ikäisten kesken ovat kuitenkin pieniä. Eri-tyisesti 65 vuotta täyttäneillä ja myös 55–64-vuotiailla on vähän maksuvaikeuksia. Vuosina 2002–2005 maksuvaikeudet vähenivät kaikissa alle 45-vuotiaiden ryhmissä sekä yli 64-vuotiailla. Myönteisintä kehitys oli 35–44-vuotiailla.

Kotitalouden viitehenkilön sosioekonomisen aseman mukaan pitkäaikaistyöttömien talouksista 28 prosentilla on maksuvaikeuksia. Työelämän ulkopuoliseen ryhmään ”muut” kuuluvien henkilöiden talouksilla vastaava osuus kohoaa lähes neljännekseen. Tämä on ainoa ryhmä, jossa maksuvaikeudet lisääntyivät vuosina 2002–2005. Eläkeläisillä on vähemmän maksuvaikeuksia kuin yhdelläkään työtä tekevien ryhmällä. Työssä käyvistä maksuvaikeuksia on eniten yrittäjillä ja vähiten ylemmillä toimihenkilöillä. Maksuvaikeudet ovat vähentyneet selvimmin opiskelijoilla ja toimihenkilöillä.

Kotitalouden elinvaihetta kuvaavien tietojen perusteella yhden huoltajan talouksilla on suhteellisesti eniten maksuvaikeuksia. Näistä talouksista 14 prosenttia oli maksuvaikeuksissa vuonna 2005. Lapsettomilla pareilla on vähiten vaikeuksia lainojensa tai laskujensa maksamisessa. Maksuvaikeudet ovat vähentyneet eniten yhden huoltajan talouksilla sekä pareilla, joilla on lapsia.

Kotitalouden koon mukaan yli viiden hengen talouksilla maksuvaikeudet ovat selvästi yleisempiä kuin muilla. Näistä talouksista lähes joka kuudes oli maksuvaikeuksissa vuonna 2005. Vaikeudet ovat vähentyneet eniten niissä talouksissa, joissa asuu vähintään neljä henkilöä.

Kuvio 15 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista eräiden taloutta tai viitehenkilöä kuvaavien taustatietojen mukaan 2002 ja 2005, %.

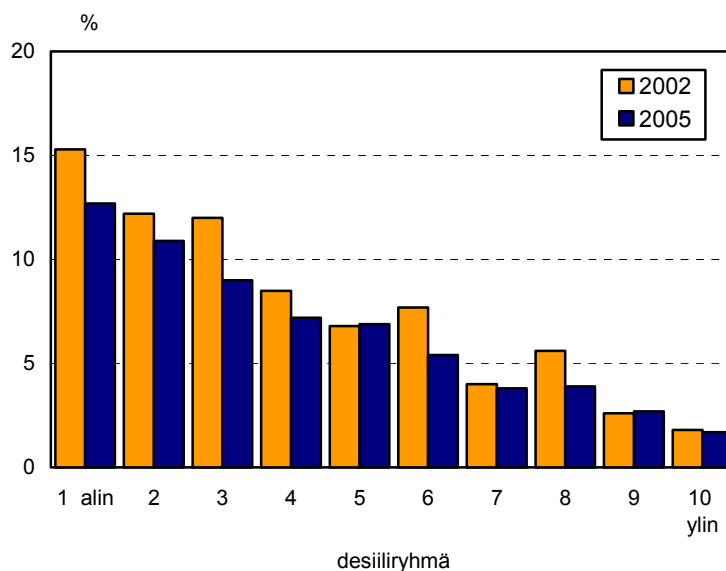
Vuokra-asunnossa asuvista kotitalouksista suurempi osa on ollut maksuvaikeuksissa kuin omistusasunnossa asuvista. Vuokralaisten talouksista 13 prosenttia oli maksuvaikeuksissa vuonna 2005. Asuntovelallisilla vastaava osuus jää vajaaseen seitsemään prosenttiin ja velattomassa omistusasunnos-

sa asuvilla alle kahteen prosenttiin. Maksuvaikeudet vähenivät asumismuodosta riippumatta vuosina 2002–2005.

Maksuvaikkeuksien yleisyydessä ei ole suuria eroja niin sanottujen suuralueiden vertailussa. Erot tasoittuivat ajanjaksolla 2002–2005. Pääkaupunkiseudulla maksuvaikkeuksissa olleiden osuus kaikista kotitalouksista pysyi lähes samana, mutta muualla maassa se väheni. Ongelmat helpottuivat eniten Pohjois-Suomessa.

5.2 Maksuvaikeudet kotitalouksien tulojen ja velkaantumisen mukaan

Kotitalouden kulutusyksikköä kohden lasketun käytettävissä olevan tulon perusteella maksuvaikkeuksia esiintyy eniten pienituloisimpien ja vähiten suurituloisimpien vastaajien talouksissa (kuvio 16)¹⁵. Alimmissa tuloluokissa maksuvaikkeuksiin joutuneiden osuus kaikista kotitalouksista on moninkertainen verrattuna ylimpiin tuloluokkiin.

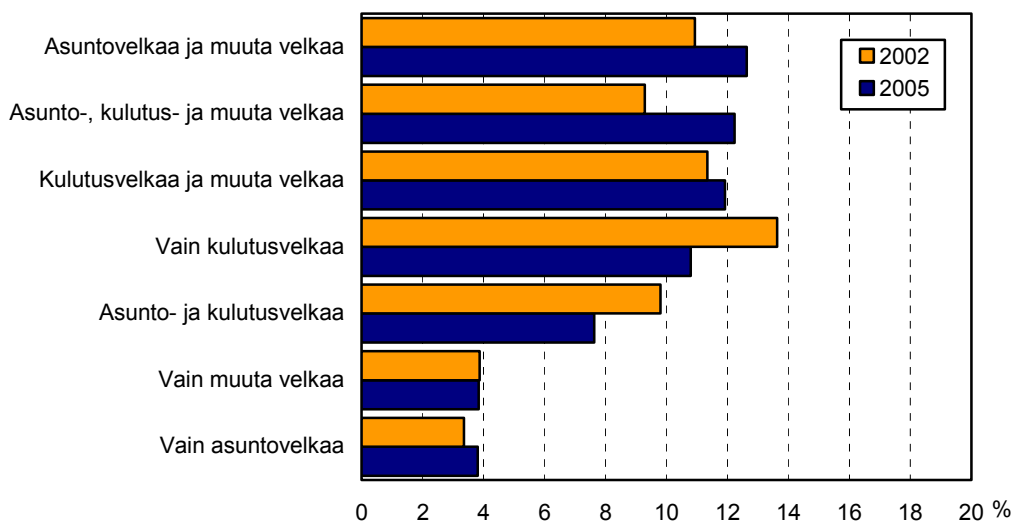
Kuvio 16 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista käytettävissä olevien tulojen mukaan 2002 ja 2005, %.

Vuoden 2005 tietojen mukaan maksuvaikeudet vähenevät lähes säännönmukaisesti tulojen noustessa. Vuonna 2002 asetelma ei ollut näin selväpiirteinen. Vuosina 2002–2005 maksuvaikeudet helpottuivat neljässä alimmas-
sa tuloluokassa. Tilanne parani myös eräissä keskimääräistä enemmän ansaitsevissa tuloryhmissä.

¹⁵ Tuloryhmät on muodostettu henkilöiden kesken kulutusyksikköä (OECD:n modifioitu kulutusyksikköluku) kohti laskettujen käytettävissä olevien tulojen mukaan.

Velallistalouksien maksuvaikeuksia voidaan tarkastella erikseen velkatyyppin mukaan (kuvio 17)¹⁶. Vuonna 2005 vajaat yhdeksän prosenttia velallistalouksista oli maksuvaikeuksissa. Osuus supistui hieman vuosina 2002–2005.

Maksuvaikeudet ovat yleisimpiä useammanlaista velkaa ottaneilla kotitalouksilla. Eniten vaikeuksia on niillä talouksilla, joilla on ”muuta velkaa” yhdessä joko asuntovelan, kulutusvelan tai näiden molempien kanssa. Näissä ryhmissä 11–13 prosenttia velallistalouksista oli maksuvaikeuksissa vuonna 2005. Asunto- ja kulutusluoton samanaikainen käyttö ei ole näin riskialtista.

Kuvio 17 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden velallistalouksien osuus kaikista velallistalouksista velkatyypeittäin 2002 ja 2005, %.

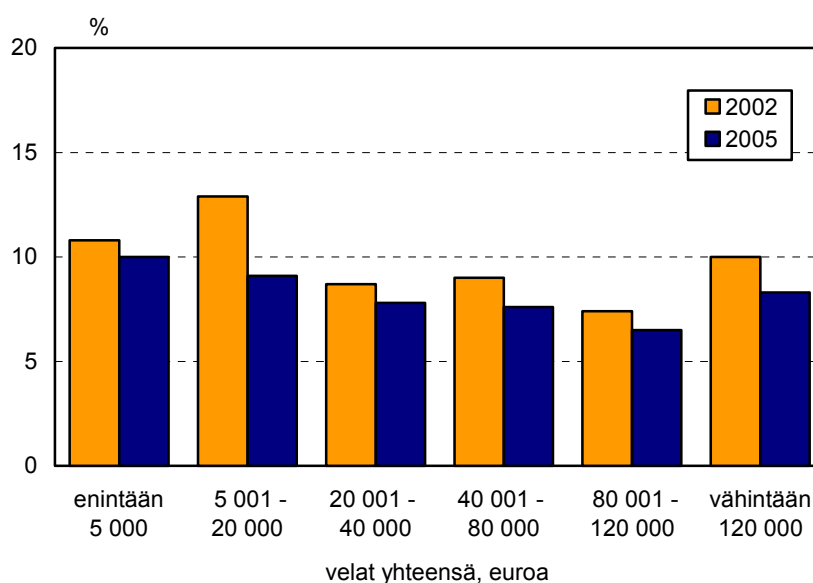
Vain yhdenlaista velkaa ottaneista velallistalouksista kulutusluoton käyttäjillä on selvästi eniten maksuvaikeuksia. Näistä talouksista useampi kuin joka kymmenes oli maksuvaikeuksissa vuonna 2005. Vastaava osuus jää alle neljään prosenttiin, kun velallistaloudella on ainoastaan asuntovelkaa tai vain muuta velkaa.

Vuosina 2002–2005 maksuvaikeudet lisääntyivät selvimmin niillä kotitalouksilla, joilla on samanaikaisesti asuntovelkaa, kulutusluottoa ja muuta velkaa. Suhteellisesti eniten vaikeudet vähenivät pelkän kulutusluoton käyttäjiltä sekä niiltä talouksilta, joilla on samanaikaisesti asunto- ja kulutusvelkaa. Vielä vuonna 2002 vain kulutusluottoa ottaneilla talouksilla oli suurin riski joutua maksuvaikeuksiin.

¹⁶ Maksuvaikeuksissa olleisiin velallistalouksiin kuuluvat ne taloukset, joilla on ollut maksuvaikeuksia vuoden aikana ja jotakin velkaa vuoden lopussa.

Velkojen määrän mukaan maksuvaikeuksia on suhteellisesti eniten niillä kotitalouksilla, joilla on vähiten velkaa (kuvio 18). Vaikeuksiin joutuneiden talouksien osuus velallistalouksista vähenee velkojen määrän kasvaessa. Poikkeuksen muodostavat runsaimmin velkaantuneet kotitaloudet, joilla esiintyy maksuvaikeuksia suhteellisesti lähes yhtä paljon kuin kaikilla velallistalouksilla keskimäärin.

Maksuvaikeudet vähenivät kaikissa velan määrää kuvaavissa luokissa vuosina 2002–2005. Erityisesti 5 000–20 000 euroa velkaa ottaneiden tilanne parantui. Tällaiset velkasummat viittaavat siihen, että velat koostuvat todennäköisesti enimmäkseen muista kuin asuntoluotoista.

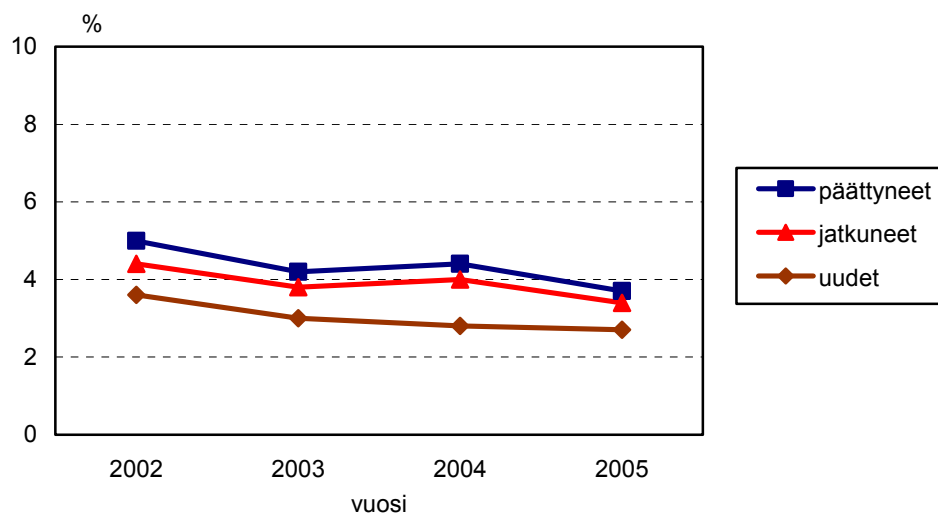
Kuvio 18 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden velallistalouksien osuus kaikista velallistalouksista velkojen määrän mukaan 2002 ja 2005, % (velat reaalisena vuoden 2005 rahassa).

6 KOTITALOUKSIEN MAKSUVAIKEUKSIEN DYNAMIIKKA

Tulonjakotilaston tiedonkeruussa haastatelluista kotitalouksista puolet vaihtuu vuosittain, joten sama talous on mukana tutkimuksessa kahtena vuonna peräkkäin. Näin muodostuvien paneeliaineistojen avulla on mahdollista arvioida maksuvaikeuksien muutoksia kahden vuoden aikana. Maksuvaikeuksilla tarkoitetaan vaikeuksia lainojen maksamisessa tai toistuvia vaikeuksia muiden laskujen kanssa.

Maksuvaikeuksien dynamiikkaa kuvaavista paneeliaineistoista selviää, onko kotitalous ollut maksuvaikeuksissa vain ensimmäisenä vuonna, ainoastaan jälkimmäisenä vuonna vai molempina vuosina (kuvio 19). Ensimmäisessä ryhmässä on kysymys päättyneistä, toisessa uusista ja kolmannessa jatkuneista ongelmista. Lisäksi osa kotitalouksista ei ole ollut maksuvaikeuksissa kumpanakaan tutkimusvuonna.

Aikaisemmin tässä tutkimuksessa raportoidut poikkileikkaustiedot osoittavat, että maksuvaikeudet ovat vähentyneet 2000-luvulla. Sama kehitys näkyy paneeliaineistojen tiedoista¹⁷. Maksuvaikeuksista vuoden aikana eroon päässeitä kotitalouksia on ollut jatkuvasti enemmän kuin vaikeuksiin joutuneita talouksia. Myös toista vuotta jatkuneet maksuvaikeudet ovat vähentyneet.

Kuvio 19 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vaikeuksissa olleet kotitaloudet kahden peräkkäisen vuoden tietojen mukaan 2002–2005. Osuus kaikista kotitalouksista, %.

¹⁷ Aikaisemmin esitetyt tiedot maksuvaikeuksissa olleiden kotitalouksien määrästä saman mittarin mukaan perustuvat koko aineistoon, mutta tässä esitettävät tiedot pohjautuvat osan tapauksista sisältäviin paneeliaineistoihin.

Vuonna 2005 lähes kolme prosenttia kotitalouksista tai 66 000 taloutta joutui maksuvaikeuksiin. Vaikeudet päättyivät samana vuonna vajaalta neljältä prosentilta kotitalouksista. Noin 90 000 taloutta pääsi vuoden aikana eroon maksuvaikeuksistaan.

Vuonna 2005 yli kolme prosenttia kaikista kotitalouksista oli jo toisena vuonna peräkkäin maksuvaikeuksissa. Näitä kotitalouksia oli 83 000. Tähän joukkoon kuuluu todennäköisesti tavallista enemmän talouksia, joilla ongelmat ovat vaarassa muuttua pysyviksi.

Paneeliaineistojen tietojen perusteella enemmistö maksuvaikeuksista on tilapäisiä. Vuoden 2005 lukujen mukaan vain runsas kolmannes kaikista kahden vuoden aikana maksuvaikeuksissa olleista kotitalouksista oli vaikeuksissa molempina vuosina. Näin ollen maksuvaikeuksiin joutuneiden kotitalouksien joukko uudistuu melko nopeasti.

7 MUITA HAVAINTOJA KOTITALOUKSIEN MAKSUVAIKEUKSISTA

Maksuvaikeuksien tarkastelu aikaisemmin tässä raportissa on perustunut tietoihin kotitalouksien vaikeuksista lainojen hoitamisessa ja laskujen maksamisessa. Seuraavaksi tarkastellaan eräitä muita tietoja, jotka täydentävät kokonaiskuvaa kotitalouksien maksuvaikeuksista. Niitä ovat tulonjakotilaston tiedot velkojen järjestelystä luotonantajien kanssa ja kotitalouden velkojen määrän kasvamisesta ”yli selviytymisrajan”. Lisäksi esitellään eurooppalaisen tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) tietoja maksuvaikeuksien yleisyydestä eräissä Euroopan maissa.

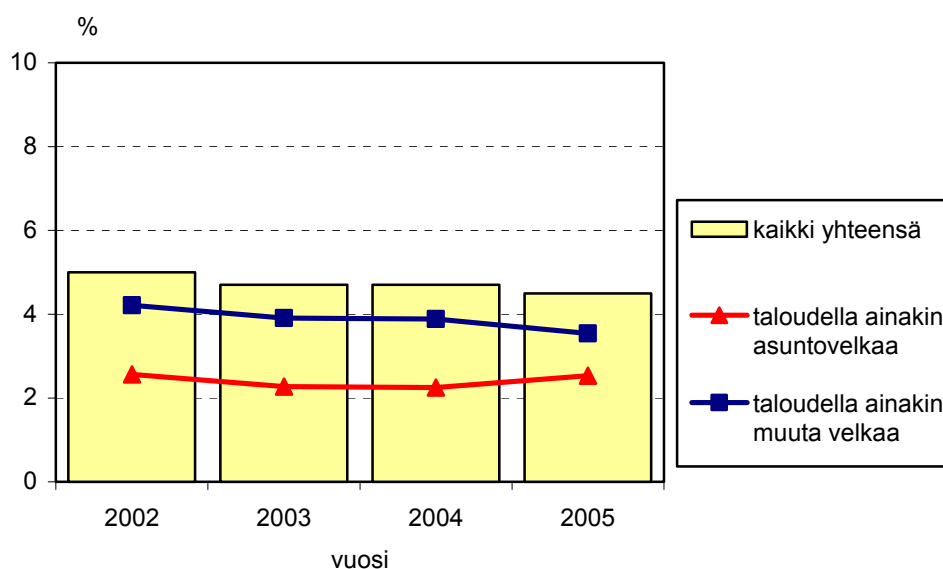
7.1 Velkojaan järjestelleet kotitaloudet

Kotitaloudet järjestelivät velkojaan luotonantajien kanssa yleensä siksi, että talouteen tulisi pelivaraa ja maksuvaikeuksien syveneminen olisi mahdollista estää. Tulonjakotilaston tiedonkeruussa kysyttiin vuonna 2006 velkojen järjestelystä seuraavasti: ”*Oletteko (koko kotitalous) taloudellisen selviytymisen vuoksi sopinut pankin tai muun luototuslaitoksen kanssa velan maksuaikataulun tai koron muuttamisesta vuoden 2005 aikana?*”¹⁸.

Vuonna 2005 yli neljä prosenttia kotitalouksista oli järjestellyt velkojaan edellä mainitulla tavalla (kuvio 20). Luottojensa uusista ehdoista vuoden aikana sopineita kotitalouksia oli yhteensä 109 000. Tämä määrä vastaa noin kahdeksaa prosenttia velallistalouksista.

Velkojaan järjestelleistä kotitalouksista 98 000:lla oli velkaa vuoden 2005 lopussa. Velkojaan järjesteli 62 000 asuntovelallisten taloutta, mikä on vajaat kolme prosenttia kaikista kotitalouksista. Velkojaan järjestelleitä muuta kuin asuntovelkaa ottaneita kotitalouksia oli 86 000 tai vajaat neljä prosenttia kotitalouksista.

¹⁸ Vastausvaihtoehdot tähän velkojen järjestelyä koskevaan kysymykseen ovat ”kyllä” ja ”ei”.

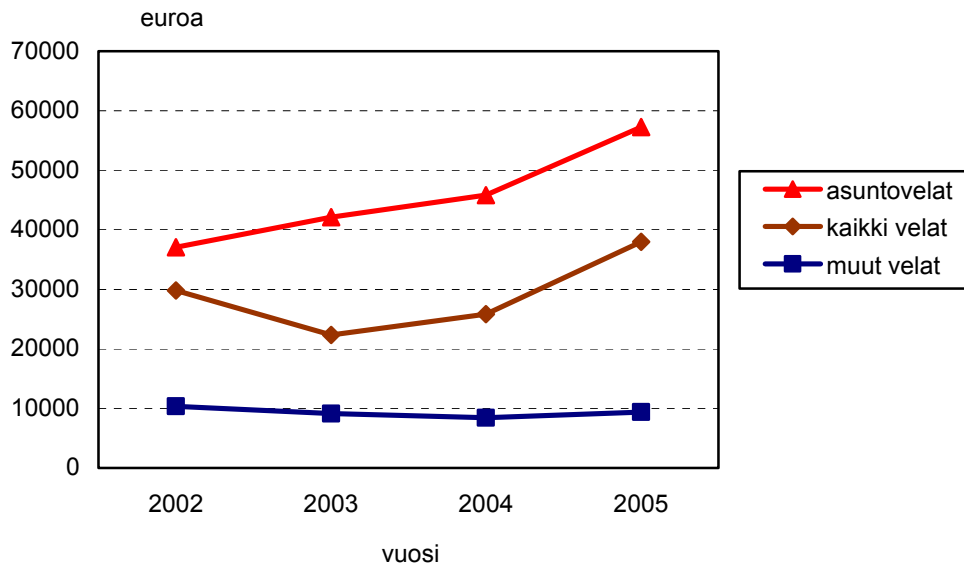
Kuvio 20 Luotonantajien kanssa taloudellisen selviytymisen vuoksi velan maksuajan tai koron muuttamisesta vuoden aikana sopineiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista velkatyypeittäin 2002–2005, %.¹⁹

Velkojaan järjestelleiden kotitalouksien määrä väheni vuosina 2002–2005 keskimäärin lähes kolme prosenttia vuodessa. Vuonna 2005 velkojaan järjestelleitä talouksia oli kahdeksan prosenttia vähemmän kuin vuonna 2002. Asuntovelallisilla velkojen järjestelyt olivat jokseenkin yhtä yleisiä molempina vuosina, mutta muilla velallisilla ne vähenivät.

Asuntovelallisten kotitalouksista noin kahdeksan prosenttia järjesteli velkojaan vuonna 2005. Muuta velkaa ottaneilla talouksilla velkojen järjestelyt ovat lähes yhtä yleisiä kuin asuntovelallisilla. Maksuvaikeudet puolestaan ovat yleisempiä muilla kuin asuntovelallisilla.

Velkojaan järjestelleiden kotitalouksien velkojen yhteismäärän mediaani oli vuonna 2005 noin 38 000 euroa (kuvio 21). Asuntovelkojen vastaava määrä oli 57 200 euroa ja muiden velkojen 9 400 euroa. Keskimääräiset velat lisääntyivät huomattavasti vuosina 2002–2005, mikä johtuu pääosin asuntovelloista. Samana aikana muiden velkojen määrä hieman väheni.

¹⁹ Velkojaan järjestelleiden asuntovelallisten ja muiden velallisten ryhmät ovat osittain päällekkäisiä. Siksi niiden yhteenlaskettu prosenttiosuus ylittää kaikkien velkojaan järjestelleiden kotitalouksien osuuden.

Kuvio 21 Velkojen määrä luotonantajien kanssa taloudellisen selviytymisen vuoksi velan maksuajan tai koron muuttamisesta vuoden aikana sopineissa velallistalouksissa velkatyypeittäin 2002–2005, euroa (mediaani, reaalisena vuoden 2005 rahassa).

Velkojaan järjestelleillä kotitalouksilla velkojen yhteismäärä sekä asuntolainat ja muut velat ovat mediaaniarvojen perusteella suurempia kuin velallisilla tai maksuvaikeuksissa olleilla kotitalouksilla. Nämä tiedot voivat viitata siihen, että runsaasti velkaantuneet kotitaloudet järjestelivät velkojaan tavallista useammin.

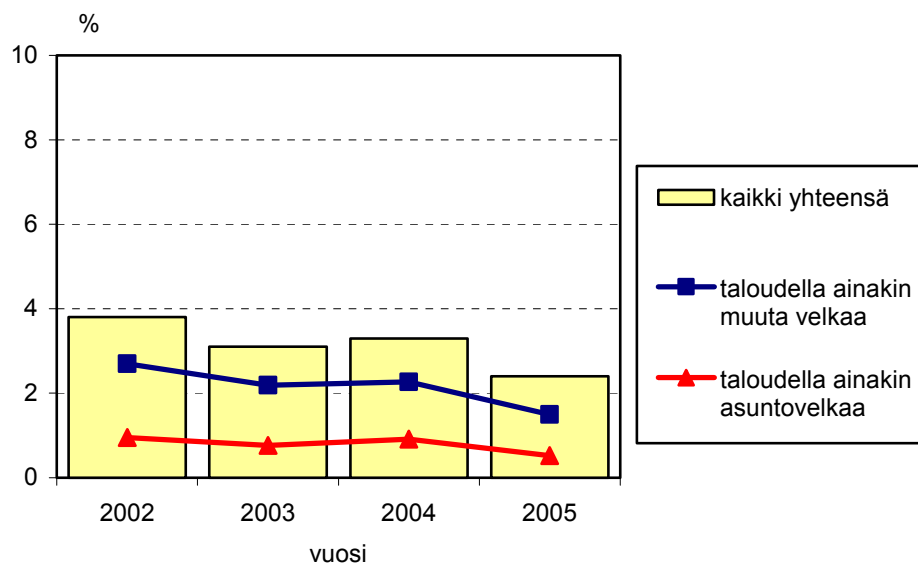
7.2 Yli selviytymisrajan velkaantuneet kotitaloudet

Tulonjakotilaston tiedonkeruussa on koottu joitakin tietoja, joiden perusteella voidaan arvioida maksuvaikeuksien vakavuutta. Aikaisemmin tässä raportissa on tarkasteltu jo kertaluonteisia ja samana vuonna toistuvia sekä peräkkäisinä vuosina esiintyviä maksuvaikeuksia. Kotitalouksia edustavilta vastaajilta kysyttiin vuonna 2006 lisäksi arviota kotitalouden selviytymisestä veloistaan tiedustelemalla ”Onko taloutenne vuoden 2005 aikana ollut tilanteessa, jossa velkojen määrä on kasvanut yli selviytymisrajan?”²⁰.

²⁰ Vastausvaihtoehdot tähän kysymykseen velkojen määrän kasvamisesta yli selviytymisrajan ovat ”kyllä” ja ”ei”.

Runsaat kaksi prosenttia kotitalouksista arvioi olleensa vuoden 2005 aikana tilanteessa, jossa velkojen määrä oli ylittänyt selviytymisrajan. Näitä kotitalouksia oli yhteensä 59 000 (kuvio 22).

Vakavammat maksuvaikeudet ovat vähentyneet nopeammin kuin maksuvaikeudet yleensä. Yli selviytymisrajan velkaantuneiden kotitalouksien määrä aleni keskimäärin 13 prosenttia vuodessa ajanjaksolla 2002–2005. Näitä kotitalouksia oli vuonna 2005 yli kolmannes vähemmän kuin vuonna 2002.

Kuvio 22 Yli selviytymisrajan vuoden aikana velkaantuneiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista velkatyypin mukaan 2002–2005, %.²¹

Yli selviytymisrajan velkaantuneista kotitalouksista yhteensä noin 40 000:lla oli velkaa vuoden 2005 lopussa. Velallistalouksista noin kolme prosenttia oli näin arvioiden vaikeuksissa. Näiden kotitalouksien velkojen määrän mediaani on 9 200 euroa.

Jos velallistalouden velat ovat ylittäneet selviytymisrajan, taloudella on lähes poikkeuksetta muuta velkaa kuin asuntolainaa. Näitä talouksia oli vuonna 2005 vajaat kaksi prosenttia kaikista kotitalouksista ja noin 37 000 kappaletta. Yli selviytymisrajan velkaantuneiden asuntovelallisten osuus kotitalouksista jäi puoleen prosenttiin ja lukumäärä 13 000:een.

Kaikista asuntovelkaa ottaneista kotitalouksista alle kaksi prosenttia arvioi olevansa tämän mittarin mukaan vaikeuksissa velkojensa kanssa. Muuta tarkoitusta varten velkaa ottaneilla talouksilla vastaava osuus kohoaa yli kolmeen prosenttiin.

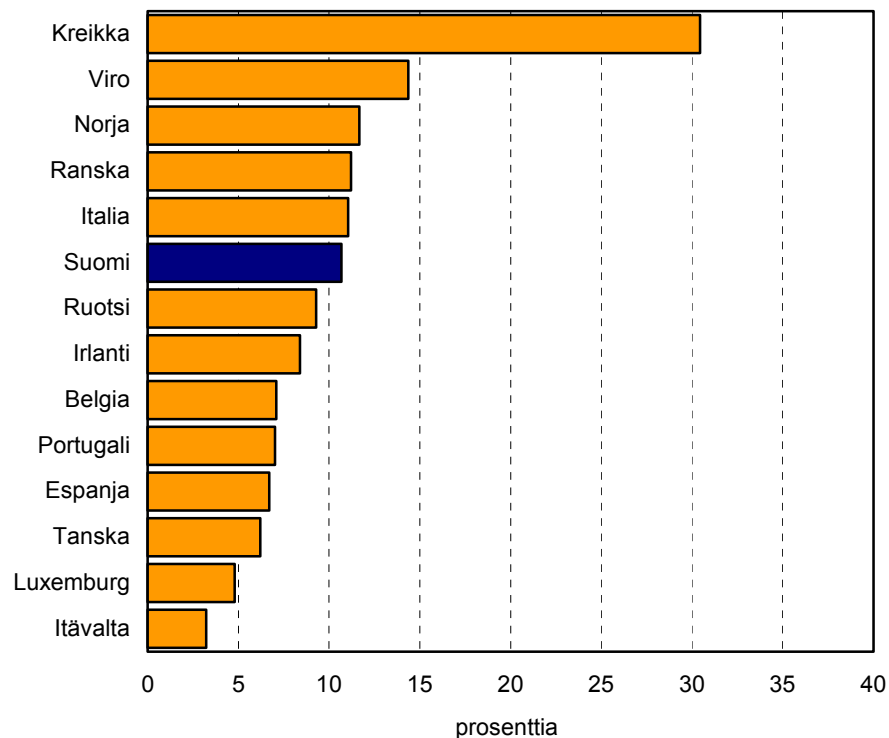
²¹ Asuntovelallisten ja muiden velallisten ryhmät ovat osittain päällekkäisiä. Siksi niiden yhteenlaskettu prosenttiosuus ylittää kaikkien yli selviytymisrajan velkaantuneiden velallistalouksien osuuden.

7.3 Kotitalouksien maksuvaikeudet eurooppalaisessa vertailussa

Raportissa on tarkasteltu tähän mennessä suomalaisten kotitalouksien maksuvaikeuksia 2000-luvulla. Seuraavaksi verrataan Suomen tilannetta eräisiin muihin Euroopan maihin. Vertailu perustuu eurooppalaisen tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) tietoihin asumismenojen tai lainojen hoitomenojen maksunviivästyistä.

Näiden tietojen mukaan lähes 11 prosentilla suomalaisista kotitalouksista oli maksuvaikeuksia vuonna 2004²². Suomi sijoittuu tarkastelussa mukana olevien 14 maan vertailussa keskivaiheille.

Pohjoismaiden vertailussa Tanska erottuu muita pienemmällä osuudellaan. Hieman yllättävänä voidaan pitää sitä, että Etelä-Euroopan maista Portugalissa ja Espanjassa maksuvaikeudet ovat harvinaisempia kuin useimmissa Pohjoismaissa.

Kuvio 23 Asumismenojen tai lainojen hoitomenojen maksunviivästyksiä taloudellisen tilanteen takia edeltävän vuoden aikana kokeneiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista 2004, %.

²² Tätä lukua ei voida suoraan verrata aikaisemmin tässä raportissa esitettyihin tietoihin maksuvaikeuksien yleisyydestä.

Kreikassa maksuvaikeudet ovat huomattavan yleisiä verrattuna muihin tarkastelussa mukana oleviin maihin. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että tiedonkeruu, vastaaminen kyselytutkimuksiin tai suhtautuminen velkojen maksamiseen poikkeaa jollakin erityisellä tavalla muista maista. Kreikkaa lukuun ottamatta asumismenojen tai lainojen hoitomenojen maksuviivästyksiä vuoden aikana kokeneiden kotitalouksien osuus jäi kaikissa maissa alle 15 prosenttiin.

8 TIIVISTELMÄ

Tässä raportissa on tutkittu kotitalouksien maksuvaikeuksia Suomessa vuosina 2002–2005. Tarkastelu on koskenut lainojen ja laskujen maksamiseen liittyvien vaikeuksien yleisyyttä, kehitystä ja vaihtelua väestöryhmittäin.

Raportissa on kuvattu myös velkaantumista, velkaongelmien toistumista ja velkojen järjestelyä. Lisäksi on esitelty maksuvaikeuksien yleisyyttä EU-maissa. Tiedot on tarkoitettu päivittämään vuosittain.

Raportin tiedot maksuvaikeuksista perustuvat Tilastokeskuksen tulonjakotilaston otosaineistoon. Aineisto kerätään haastattelemalla vuosittain noin 11 000 kotitaloutta. Tiedot kotitalouksien veloista on saatu verottajan rekistereistä. Lisäksi on hyödynnetty eurooppalaisen elinolotilaston (EU-SILC, Statistics on Income and Living Conditions) mikroaineistoa.

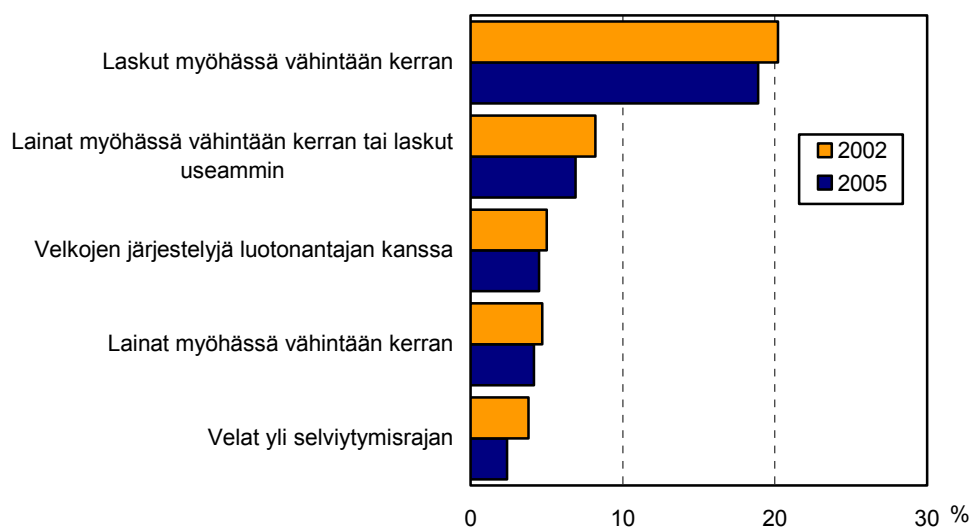
Vuonna 2005 lähes viidenneksellä kotitalouksista oli vähintään kerran vaikeuksia laskujen (461 000 kpl) ja viidellä prosentilla lainojen (101 000 kpl) maksamisessa²³. Runsaat kaksi prosenttia kotitalouksista arvioi velkojensa määrän ylittäneen itse arvioidun selviytymisrajan (59 000 kpl).

Raportissa on kuvattu tarkemmin maksuvaikeuksia niissä kotitalouksissa, joilla on ollut vuoden aikana vähintään kerran vaikeuksia maksaa lainoja tai toistuvasti laskujen viivästyksiä. Vuonna 2005 seitsemän prosenttia kotitalouksista oli näin arvioiden maksuvaikeuksissa (168 000 kpl). Nämä maksuvaikeudet vähenivät keskimäärin viisi prosenttia vuodessa ajanjaksolla 2002–2005. Vaikeuksissa olleiden kotitalouksien velkojen mediaanimäärä oli 17 500 euroa.

Kotitalouksien maksuvaikeudet ovat vähentyneet 2000-luvulla kaikkien tutkimuksessa käytettyjen mittareiden mukaan (kuvio 24)²⁴.

²³ Vuonna 2005 kotitalouksia oli yhteensä runsaat 2,4 miljoonaa.

²⁴ Kuvion 24 tiedot perustuvat seuraaviin kysymyksiin: ”Onko taloutenne vuoden 2005 aikana ollut tilanteessa, jossa rahaa ei ole ollut maksujen ja laskujen maksamiseen määräpäivänä?” (1 hyvin usein, 2 usein, 3 silloin tällöin, 4 kerran, 5 ei koskaan). ”Onko taloutenne ollut vuoden 2005 aikana tilanteessa, jossa rahat eivät ole riittäneet lainojen lyhennysten tai korkojen maksamiseen?” (1 kerran, 2 useammin, 3 ei koskaan). ”Oletteko (koko kotitalous) taloudellisen selviytymisen vuoksi sopinut pankin tai muun luototuslaitoksen kanssa velan maksuaikataulun tai koron muuttamisesta vuoden 2005 aikana?” (1 kyllä, 2 ei). ”Onko taloutenne vuoden 2005 aikana ollut tilanteessa, jossa velkojen määrä on kasvanut yli selviytymisrajan?” (1 kyllä, 2 ei).

Kuvio 24 Maksuvaikeuksissa vuoden aikana olleiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista eri mittareiden mukaan 2002 ja 2005, %.

Seuraavaan asetelmaan on tiivistetty tiedot siitä, missä kotitalousryhmissä maksuvaikeudet ovat olleet edellä mainitun rajatumman mittarin mukaan joko selvästi yleisempiä tai harvinaisempia kuin kaikilla kotitalouksilla²⁵.

Maksuvaikeudet yleisiä

- pitkäaikaistyöttömien ja muiden työelämän ulkopuolella olevien kuin eläkeläisten ja opiskelijoiden taloudet
- yhden huoltajan taloudet
- vähintään kuuden henkilön taloudet
- vuokra-asunnossa asuvien taloudet
- tulojen mukaan kahteen alimpaan desiiliryhmään kuuluvien taloudet
- alle 25-vuotiaiden taloudet

Maksuvaikeudet harvinaisia

- eläkeläisten ja ylempien toimihenkilöiden taloudet
- velattomassa omistusasunnossa asuvien taloudet
- tulojen mukaan kahteen ylimpään desiiliryhmään kuuluvien taloudet
- 65 vuotta täyttäneiden taloudet
- vain asuntovelkaa tai vain muuta velkaa kuin kulutusluottoa ottaneet kotitaloudet

²⁵ Tässä tarkastelussa maksuvaikeudet ovat yleisiä, jos ryhmässä on maksuvaikeuksissa olevia kotitalouksia vähintään puolet enemmän kuin kaikissa kotitalouksissa keskimäärin. Maksuvaikeudet ovat harvinaisia niissä ryhmissä, joissa vaikeuksissa olevien kotitalouksien osuus jää puoleen tai sitä pienemmäksi verrattuna kaikkiin kotitalouksiin. Velkaantumista kuvaavien tietojen tarkastelussa vertailukohtana ovat velallistaloudet.

Tulonjakotilaston paneeliaineistojen mukaan maksuvaikeuksistaan eroon päässeiden kotitalouksien vuosittainen määrä on jatkuvasti ylittänyt vaikeuksiin joutuneiden talouksien määrän. Siksi maksuvaikeudet ovat vähentyneet. Kahden peräkkäisen vuoden tiedot samoilta kotitalouksilta osoittavat, että vuosina 2002–2005 maksuvaikeudet ovat olleet yleensä tilapäisiä.

Maksuvaikeuksien kehitystä vuosina 2002–2005 voidaan pitää myönteisenä erityisesti siksi, että kotitalouksien velkaantuminen on lisääntynyt voimakkaasti samana aikana. Vuoden 2005 lopussa velallistalouksia oli runsaat 1,4 miljoonaa, mikä on 58 prosenttia kaikista kotitalouksista. Näiden talouksien velkojen määrän mediaani oli 23 800 euroa. Määrä on lähes kolmanneksen suurempi kuin maksuvaikeuksiin joutuneilla kotitalouksilla.

Maksuvaikeuksien suotuisaan kehitykseen on useampia syitä. Vakaat taloudelliset olot ja parantunut työllisyystilanne ovat suojanneet kotitalouksia maksuvaikeuksilta. Luottojen korot ovat pysyneet kohtuullisina, vaikka viime aikoina korkotaso onkin noussut. Asuntoluottojen laina-ajat ovat entistä pidempiä. Lisäksi 1990-luvun lamavuosilta peräisin olevia maksuvaikeuksia on yhä vähemmän jäljellä.

Osa kotitalouksista pystyy mahdollisesti välttymään maksuvaikeuksilta järjestelemällä velkojaan. Vuonna 2005 runsaat neljä prosenttia kotitalouksista (109 000 kpl) järjesteli velkojaan luotonantajan kanssa taloudellisen selviytymisen vuoksi. Maksuvaikeuksien tavoin myös velkojen järjestelyt ovat hieman vähentyneet 2000-luvulla.

Kansainvälisesti vertaillen suomalaisilla kotitalouksilla ei ole maksuvaikeuksia erityisen paljon, mutta ei myöskään poikkeuksellisen vähän. Vuonna 2004 eurooppalaisessa tulo- ja elinolotutkimuksessa maksuvaikeuksien yleisyydestä koottujen tietojen mukaan Suomi sijoittui 14 maan vertailussa keskivaiheille.

KOTITALOUKSIEN MAKSUVAIKEUDET 2002–2005

Raportin kuvioiden luvut

Kuvio 1 Velallistalouksien määrä ja osuus (%) kaikista kotitalouksista velkatyyppin mukaan vuoden 2005 lopussa.

~ luvut sisältyvät raportissa esitettyyn kuvioon

Kuvio 2 Velallistalouksien osuus kaikista kotitalouksista velkatyyppin mukaan vuosien 2002–2005 lopussa, %.

	kaikki yhteensä %	taloudella ainakin asuntovelkaa %	taloudella ainakin muuta velkaa %
2002	54,4	27,8	45,8
2003	54,8	29,1	45,2
2004	56,7	30,3	47,0
2005	58,1	32,1	47,8

Kuvio 3 Velkojen määrä velallistalouksissa velkatyypeittäin vuosien 2002–2005 lopussa, euroa (keskiarvo ja mediaani, reaalisena vuoden 2005 rahassa).

	kaikki velat (ka.)	asuntovelat (ka.)	muut velat (ka.)	kaikki velat (med.)	asuntovelat (med.)	muut velat (med.)
2002	34 982	44 352	14 626	17 392	34 288	6 152
2003	39 974	50 150	16 158	20 465	38 896	7 006
2004	42 121	54 020	15 981	20 351	42 425	6 926
2005	47 354	59 014	17 884	23 756	46 000	7 266

Kuvio 4 Lainojen tai laskujen maksamisessa vähintään kerran vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien määrä ja osuus (%) kaikista kotitalouksista vuonna 2005.

~ luvut sisältyvät raportissa esitettyyn kuvioon

Kuvio 5 Lainojen tai laskujen maksamisessa vähintään kerran vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista 2002–2005, %.

	kaikki yhteensä %	taloudella ainakin laskujen viivästymiä %	taloudella ainakin lainanhoitovaikeuksia %
2002	21,0	20,2	4,7
2003	21,3	20,7	4,6
2004	20,0	19,4	4,3
2005	19,4	18,9	4,2

Kuvio 6 Laskujen maksamisessa kertaluonteisesti tai toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista 2002–2005, %.

	kaikki yhteensä %	kertaluonteisesti %	toistuvasti %
2002	20,2	15,1	5,1
2003	20,7	15,5	5,2
2004	19,4	14,8	4,6
2005	18,9	14,7	4,3

Kuvio 7 Lainojen maksamisessa kertaluonteisesti tai toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista 2002–2005, %.

	kaikki yhteensä %	kertaluonteisesti %	toistuvasti %
2002	4,7	1,7	3,0
2003	4,6	1,7	3,0
2004	4,3	1,3	3,1
2005	4,2	1,5	2,7

Kuvio 8 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista velkaantumisen mukaan 2002–2005, %.

	kaikki yhteensä %	velattomat taloudet %	velallistaloudet %
2002	8,2	2,5	5,6
2003	7,9	2,2	5,7
2004	7,2	2,1	5,1
2005	6,9	2,0	4,9

Kuvio 9 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden velallistalouksien osuus kaikista kotitalouksista velkatyypeittäin 2002–2005, %.

	kaikki yhteensä %	taloudella ainakin asuntovelkaa %	taloudella ainakin muuta velkaa %
2002	5,6	2,2	5,4
2003	5,7	2,1	5,2
2004	5,1	1,9	4,7
2005	4,9	2,2	4,5

Kuvio 10 Velkojen määrä lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleissa kotitalouksissa velkatyypeittäin 2002–2005, euroa (mediaani, reaalisena vuoden 2005 rahassa).

	kaikki velat euroa (med.)	asuntovelat euroa (med.)	muut velat euroa (med.)
2002	14 695	31 279	7 020
2003	11 341	38 896	6 151
2004	12 820	32 980	6 836
2005	17 515	41 487	7 723

Kuvio 11 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien rakenne eräiden taloutta tai viitehenkilöä kuvaavien taustatietojen mukaan 2002 ja 2005, %.

	2002 %	2005 %
VIITEHENKILÖN IKÄ		
Alle 25	9,9	11,0
25–34	23,2	22,1
35–44	30,1	23,0
45–54	22,0	25,1
55–64	9,7	14,1
65–	5,1	4,6
SOSIOEKONOMINEN ASEMA		
Ylemmät toimihenkilöt	8,6	8,6
Alemmat toimihenkilöt	16,7	14,0
Työntekijät	23,1	22,6
Yrittäjät	9,7	10,3
Opiskelijat	6,3	4,9
Eläkeläiset	12,6	14,2
Pitkäaikaistyöttömät	20,4	20,8
Muut	2,6	4,6
KOTITALOUDEN ELINVAIHE		
Yksin asuvat	38,9	44,3
Lapsettomat parit	16,2	17,4
Yhden huoltajan kotitaloudet	12,9	12,3
Parit, joilla lapsia	30,6	24,7
Muut	1,3	1,4
HENKILÖITÄ KOTITALOUDESSA		
1	38,9	44,3
2	25,2	23,8
3	13,2	14,8
4	12,1	8,6
5	5,7	5,0
6+	4,8	3,5
ASUNNON HALLINTAPERUSTE		
Omistusasunnot, on asuntovelkaa	23,3	28,9
Omistusasunnot, velattomat	11,0	9,0
Vuokra-asunnot	64,9	61,7
ASUINALUE		
Pääkaupunkiseutu	18,9	21,5
Muu Etelä-Suomi	30,8	29,4
Länsi-Suomi	23,5	23,2
Itä-Suomi	13,3	14,1
Pohjois-Suomi	13,4	11,4

* asunnon hallintaperuste: muut ryhmä poistettu

* alue: Ahvenanmaa poistettu

Kuvio 12 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien rakenne käytettävissä olevien tulojen mukaan 2002 ja 2005, %.

DESIIILIRYHMÄ	2002 %	2005 %
1 alin	25,9	26,6
2	17,9	18,3
3	14,9	13,3
4	9,6	9,5
5	7,7	9,3
6	8,2	6,9
7	4,4	5,0
8	6,2	5,1
9	3,0	3,6
10 ylin	2,2	2,3

Kuvio 13 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden velallistalouksien rakenne velkatyypeittäin 2002 ja 2005, %.

VELKATYYPPI	2002 %	2005 %
Asunto- ja kulutusvelkaa	29,4	30,3
Vain asuntovelkaa	5,1	8,0
Asunto-, kulutus- ja muuta velkaa	2,7	4,1
Kulutusvelkaa ja muuta velkaa	2,6	3,0
Asuntovelkaa ja muuta velkaa	1,2	1,6
Vain muuta velkaa	0,8	0,7
Vain kulutusvelkaa	58,2	52,4

Kuvio 14 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden velallistalouksien rakenne velkojen määrän mukaan 2002 ja 2005, % (velat reaalisena vuoden 2005 rahassa).

VELKOJEN MÄÄRÄ, euroa	2002 %	2005 %
enintään 5 000	27,0	26,0
5 001 – 20 000	33,5	26,3
20 001 – 40 000	13,4	13,6
40 001 – 80 000	15,3	15,8
80 001 – 120 000	6,2	8,2
vähintään 120 000	4,7	10,1

Kuvio 15 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista eräiden taloutta tai viitehenkilöä kuvaavien taustatietojen mukaan 2002 ja 2005, %.

	2002 %	2005 %
VIITEHENKILÖN IKÄ		
Alle 25	11,8	10,9
25–34	12,0	9,8
35–44	13,2	9,0
45–54	8,8	8,8
55–64	5,0	5,5
65–	1,9	1,4
SOSIOEKONOMINEN ASEMA		
Ylemmät toimihenkilöt	4,6	3,5
Alemmat toimihenkilöt	8,0	6,0
Työntekijät	9,7	8,1
Yrittäjät	10,0	9,3
Opiskelijat	13,3	10,0
Eläkeläiset	3,4	3,2
Pitkäaikaistyöttömät	30,9	27,8
Muut	19,0	23,4
KOTITALOUDEN ELINVAIHE		
Yksin asuvat	8,3	7,9
Lapsettomat parit	4,6	4,1
Yhden huoltajan kotitaloudet	17,4	14,0
Parit, joilla lapsia	10,0	7,0
Muut	6,0	6,4
HENKILÖITÄ KOTITALOUDESSA		
1	8,3	7,9
2	6,1	4,9
3	9,1	8,4
4	9,3	5,9
5	11,8	8,6
6+	23,8	16,0
ASUNNON HALLINTAPERUSTE		
Omistusasunnot, on asuntovelkaa	7,3	6,5
Omistusasunnot, velattomat	2,3	1,7
Vuokra-asunnot	15,2	13,0
ASUINALUE		
Pääkaupunkiseutu	7,8	7,5
Muu Etelä-Suomi	8,2	6,7
Länsi-Suomi	7,7	6,3
Itä-Suomi	8,4	7,6
Pohjois-Suomi	9,7	6,9

* asunnon hallintaperuste: muut ryhmä poistettu

* alue: Ahvenanmaa poistettu

Kuvio 16 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista käytettävissä olevien tulojen mukaan 2002 ja 2005, %.

DESIIILIRYHMÄ	2002 %	2005 %
1 alin	15,3	12,7
2	12,2	10,9
3	12,0	9,0
4	8,5	7,2
5	6,8	6,9
6	7,7	5,4
7	4,0	3,8
8	5,6	3,9
9	2,6	2,7
10 ylin	1,8	1,7

Kuvio 17 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden velallistalouksien osuus kaikista velallistalouksista velkatyypeittäin 2002 ja 2005, %.

VELKATYYPPI	2002 %	2005 %
Asuntovelkaa ja muuta velkaa	10,9	12,6
Asunto-, kulutus- ja muuta velkaa	9,3	12,2
Kulutusvelkaa ja muuta velkaa	11,3	11,9
Vain kulutusvelkaa	13,6	10,8
Asunto- ja kulutusvelkaa	9,8	7,6
Vain muuta velkaa	3,9	3,8
Vain asuntovelkaa	3,4	3,8

Kuvio 18 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vuoden aikana vaikeuksissa olleiden velallistalouksien osuus kaikista velallistalouksista velkojen määrän mukaan 2002 ja 2005, % (velat reaalisena vuoden 2005 rahassa).

VELKOJEN MÄÄRÄ, euroa	2002 %	2005 %
enintään 5 000	10,8	10,0
5 001 – 20 000	12,9	9,1
20 001 – 40 000	8,7	7,8
40 001 – 80 000	9,0	7,6
80 001 – 120 000	7,4	6,5
vähintään 120 000	10,0	8,3

Kuvio 19 Lainojen maksamisessa vähintään kerran tai laskujen kanssa toistuvasti vaikeuksissa olleet kotitaloudet kahden peräkkäisen vuoden tietojen mukaan 2002–2005. Osuus kaikista kotitalouksista, %.

	jatkuneet %	uudet %	päättyneet %
2002	4,4	3,6	5,0
2003	3,8	3,0	4,2
2004	4,0	2,8	4,4
2005	3,4	2,7	3,7

Kuvio 20 Luotonantajien kanssa taloudellisen selviytymisen vuoksi velan maksuajan tai koron muuttamisesta vuoden aikana sopineiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista velkatyypeittäin 2002–2005, %.

	kaikki yhteensä %	taloudella ainakin asuntovelkaa %	taloudella ainakin muuta velkaa %
2002	5,0	2,6	4,2
2003	4,7	2,3	3,9
2004	4,7	2,3	3,9
2005	4,5	2,5	3,5

Kuvio 21 Velkojen määrä luotonantajien kanssa taloudellisen selviytymisen vuoksi velan maksuajan tai koron muuttamisesta vuoden aikana sopineissa velallistalouksissa velkatyypeittäin 2002 ja 2005, euroa (mediaani, reaalisena vuoden 2005 rahassa).

	kaikki velat euroa (med.)	asuntovelat euroa (med.)	muut velat euroa (med.)
2002	29 842	37 063	10 365
2003	22 362	42 103	9 125
2004	25 826	45 830	8 448
2005	37 977	57 248	9 390

Kuvio 22 Yli selviytymisrajan vuoden aikana velkaantuneiden velallistalouksien osuus kaikista kotitalouksista velkatyyppin mukaan 2002–2005, %.

	kaikki yhteensä %	taloudella ainakin asuntovelkaa %	taloudella ainakin muuta velkaa %
2002	3,8	1,0	2,7
2003	3,1	0,8	2,2
2004	3,3	0,9	2,3
2005	2,4	0,5	1,5

Kuvio 23 Asumismenojen tai lainojen hoitomenojen maksunviivästymiä taloudellisen tilanteen takia edeltävän vuoden aikana kokeneiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista 2004, %.

	Osuus kotitalouksista, %
Kreikka	30,4
Viro	14,4
Norja	11,7
Ranska	11,2
Italia	11,1
Suomi	10,7
Ruotsi	9,3
Irlanti	8,4
Belgia	7,1
Portugali	7,0
Espanja	6,7
Tanska	6,2
Luxemburg	4,8
Itävalta	3,2

Tieto on tutkimusvuonna 2004 haastatteluajankohtaa edeltäneeltä 12 kuukaudelta. Suomen tiedot ovat vuodelta 2003. Lähde: Euroopan unionin tulo- ja elinolotilastojen (EU-SILC, Statistics on Income and Living Conditions) tietokanta, tutkimusvuosi 2004

Kuvio 24 Maksuvaikeuksissa vuoden aikana olleiden kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista eri mittareiden mukaan 2002 ja 2005, %.*

	2002 %	2005 %
Laskut myöhässä vähintään kerran	20,2	18,9
Lainat myöhässä vähintään kerran tai laskut useammin	8,2	6,9
Velkojen järjestelyjä luotonantajan kanssa	5,0	4,5
Lainat myöhässä vähintään kerran	4,7	4,2
Velat yli selviytymisrajan	3,8	2,4

* Raportin englanninkielisen tiivistelmän kuvio 1 sisältää samat tiedot kuin kuvio 24.

Kotitalouksien maksuvaikeudet -tilastoaineiston menetelmäseloste

Tietokuvaus

Kotitalouksien maksuvaikeudet kuvaa kotitalouksien ilmoittamia ongelmia maksujen, laskujen ja lainojen hoitomenojen maksamisessa, luotonantajien kanssa sovittuja lainojen uudelleen järjestelyjä ja koettua ylivelkaantuneisuutta. Lisäksi tilastossa on tietoja maksuongelmaisten velallisten kotitalouksien velkamäärästä.

Velat on tilastotaulukoissa luokiteltu asuntovelkoihin ja muihin velkoihin. Maksuvaikeuksia kuvaavia tietoja esitetään väestöryhmittäin muun muassa kotitalouden viitehenkilön iän ja sosioekonomisen aseman, kotitalouden jäsenten lukumäärän, elinvaiheen, tulojen ja asuinalueen mukaan.

Tilastoaineistoa käytetään Oikeusministeriön velkahallintaohjelmassa suunniteltua kotitalouksien velkaongelmien seurantaan varten. Velkahallintaohjelman tavoitteita on selvitetty hankkeeseen liittyvissä asiakirjoissa¹.

Menetelmäkuvaus

Tiedot kotitalouksien veloista velkaryhmittäin ja maksuvaikeuksista perustuvat vuosittain Tulonjakotilaston ja tutkimusvuodesta 2004 lähtien Tulonjakotilastoa ja EU-SILC (SILC, Statistics on Income and Living Conditions) -mikroaineistoa varten suoritettavan Tulo- ja elinolotutkimuksen tiedonkeruuseen.

Tulo- ja elinolotutkimus on otostutkimus, jonka lopullinen otoskoko on noin 11 000 kotitaloutta. Taulukko 1 kuvaa tutkimukseen hyväksytyt kotitalouksia ja nettokatoa vuosina 2002–2005. Nettokato kuvaa kadoksi jääneiden kotitalouksien osuutta netto-otoksesta joko tutkimuksesta kieltäytymisen, kotitalouden tavoittamattomuuden tai muun syyn takia.

¹ Oikeusministeriön asettama velkahallintatyöryhmä esitti vuonna 2004 laatimassaan velkahallintaohjelmassa yhtenä toimenpide-ehdotuksena, että ”käynnistetään kotitalouksien velkaongelmien säännönmukainen seuranta”. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että Tilastokeskuksen tulonjakotilaston tiedonkeruussa haastateltavia tietoja kotitalouksien vaikeuksista lainojen ja laskujen maksamisessa raportoidaan vuosittain. Työryhmän ehdotukset on koottu julkaisuun ”Velkahallintaohjelma. Osa 1. Velkahallintatyöryhmän ehdotukset. Oikeusministeriö, työryhmämietintö 2004:7”. Tutkimussuunnitelma kotitalouksien velkaongelmien seurannasta sisältyy sitä täydentäviin liiteasiakirjoihin (ks. tarkemmin www.om.fi/21762.htm).

Taulukko 1 Nettokato (%) ja aineistoon hyväksytyt kotitaloudet tulo- ja elinolotutkimuksessa 2002–2005

	Aineistoon hyväksytyt kotitaloudet	Nettokato %
2002	10 843	12,0
2003	11 200	14,3
2004	11 229	14,8
2005	10 868	17,3

Maksuvaikeuksien tiedonkeruun yksikkönä on kotitalous. Tiedot haastatellaan kohdehenkilöltä, tai toiselta kotitalouden jäseneltä (ns. sijaisvastaaja), jos tällä on kohdehenkilöä paremmin tietoa kotitalouden asioista. Tiedot veloista kerätään henkilötasolla rekistereistä.

Velkaongelmia ja velkamääriä kuvaavat tiedot muodostetaan Tulonjakotilaston tuotannon yhteydessä sen palveluaineistoon.

Tulonjakotilaston menetelmää on kuvattu tarkemmin erillisessä menetelmäkuvauksessa (ks. SVT-julkaisun mukaiset menetelmäselosteet: <http://tilastokeskus.fi/tulonjakotilasto>).

Vuodesta 2002 lähtien on haastateltujen rahamääräisten velkatietojen rinnalle otettu käyttöön verohallinnon rekistereistä saatavat tiedot luotto- ja rahoituslaitosten, huoltokonttorien sekä muiden yleisimpien luotonantajien luonnollisille henkilöille myöntämistä lainoista. Rekisteritiedot kattavat kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden velat vuoden lopussa (31.12.). Velkoihin luetaan asunto-, opinto- ja kulutusvelat, tulojen hankkimiseen ja tulolähteeseen kohdistuvat velat. Velallisiin kotitalouksiin luetaan ne kotitaloudet, joiden yhdelläkin jäsenellä oli velkaa vuoden lopussa (31.12.).

Tietojen vertailukelpoisuus

Tiedot vuodesta 2002 lähtien kuvaavat kattavammin ja täsmällisemmin kotitalouksien jäsenten velkoja ja velallisten kotitalouksien lukumäärää vuoden lopussa kuin aikaisemmin haastattelemalla kerätyt tiedot.

Tästä syystä tutkimuksen aikasarjat alkavat vasta vuodesta 2002. Lisäksi vertailut kotitalousryhmittäin ovat tässä ensimmäisessä raportissa poikkeuksellisesti lyhyemmältä aikaväliltä (2002–2005). Tulevissa raporteissa on tarkoitus kuvata muutoksia viisivuotisjaksolta (2002–2007, 2003–2008 jne.).

Velkoihin ei lueta toiselta kotitaloudelta saatuja velkoja tai yksinomaan pieniä luottoja myöntäviltä luotonantajilta saatuja velkoja. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluvat muun muassa yritysten pikaluotot.

Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Tulonjakotilaston tietojen oikeellisuudesta ja tarkkuudesta on raportoitu Tulonjakotilaston laatuselosteessa (ks. tarkemmin laatuselosteet: <http://tilastokeskus.fi/tulonjakotilasto>).

Tulonjakotilasto kuvaa ensisijaisesti kotitalouksien tuloja, mikä on erityisesti otettu huomioon korjattaessa niiden tarkkuutta heikentäviä virhelähteitä. Velallisten lukumäärien ja velkojen rahamäärien estimaattien tarkkuutta heikentävät lähinnä kadosta ja mittaamisesta johtuvat virheet siltä osin, kun ne eivät ole korjautuneet tärkeimpiä väestöryhmiä ja tuloryhmiä huomioon ottavassa kadon korjauksessa. Rekisteritietojen käyttö parantaa mittausvirheestä johtuvaa velallisia ja velkamääriä koskevien tietojen laatua.

Väestöryhmittäisissä tiedoissa mahdollinen otoskotitalouksien pieni lukumäärä aiheuttaa estimaattien satunnaisvaihtelua. Riittävä otoskoko on varmistettu tuottamalla tilastotieto vähintään 30 kotitaloutta sisältäville väestöryhmälle.

Tietojen eheys ja selkeys

Tiedot maksuvaikeuksista ovat koko vuodelle. Näistä velkojen hoitomenojen maksuvaikeuksia esiintyy useimmiten vuoden lopulla velallisiksi määrittyvillä kotitalouksilla. Osalla velattomia kotitalouksia on ollut lisäksi velkaa ja velan hoitomenojen maksuvaikeuksia vuoden loppua edeltävänä aikana tai jotakin muuta kuin määriteltyä velkaa (ks. Tilastoinnissa käytetyt käsitteet: velat).

Tilastoinnissa käytetyt luokitukset

Kotitalouden viitehenkilön ikä, kotitalouden viitehenkilön sosioekonominen asema, asunnon hallintaperuste, kotitalouden jäsenten lukumäärä, kotitalouden elinvaihe, lapsiperheasema, kotitalouden ekvivalenssitulojen mukainen tulokymmenys, suuralue, velan suuruus, velkaryhmä.

Tilastoinnissa käytetyt käsitteet

Kotitalous.

Kotitalouden muodostavat kaikki ne henkilöt, jotka asuvat ja ruokaillevat yhdessä tai jotka muuten käyttävät yhdessä tulojaan.

Kotitalouden viitehenkilö.

Kotitalouden viitehenkilö on yleensä se kotitalouden jäsen, jonka henkilökohtaiset tulot ovat suurimmat. Eräissä tilanteissa viitehenkilöä määritettäessä otetaan lisäksi huomioon koko kotitalouden toiminta (yrittäjätaloudet) ja kotitalouden rakenne. Esimerkiksi eläkeläisvanhempien ja aikuisen lapsen muodostamissa talouksissa mer-

kitään viitehenkilöksi suurituloisempi vanhempi, jos vanhempien yhteenlasketut tulot ylittävät selvästi lapsen tulot.

Kotitaloudet, joilla on laskujen maksuviivästyksiä.

Kotitaloudet ovat kerran tai useammin vuoden aikana maksaneet laskujaan myöhässä taloudellisen tilanteen takia.

Kotitaloudet, joilla on lainojen hoitomenojen maksuviivästyksiä.

Kotitaloudet ovat kerran tai useammin vuoden aikana maksaneet lainojen hoitomenoja myöhässä taloudellisen tilanteen takia.

Kotitaloudet, jotka ovat järjestelleet velkojaan

Kotitaloudet ovat vuoden aikana järjestelleet velkojaan taloudellisen selviytymisen vuoksi pankin tai muun luototuslaitoksen kanssa.

Lapsiperheet.

Lapsiperheisiin luetaan yhden huoltajan ja parien perheet, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi.

Subjektiiivisesti ylivelkaantuneet kotitaloudet.

Kotitalous on ollut vuoden aikana tilanteessa, jossa velkojen määrä on kasvanut yli selviytymisrajan.

Velalliset kotitaloudet.

Kotitaloudet, joilla oli velkaa vuoden lopussa (31.12).

Velat

Velkoihin luetaan luotto- ja rahoituslaitoksilta, huoltokonttoreilta ja muilta yleisimmiltä luotonantajilta saadut asunto-, opinto- ja kulutusvelat sekä tulojen hankkimiseen ja tulolähteeseen kohdistuvat velat. Velkojen rahamäärätieto on vuoden lopulta (31.12.).

HOUSEHOLDS' PAYMENT PROBLEMS 2002–2005

Payment problems facing Finnish households during the years 2002–2005 have been analysed in this survey. It has mapped out the frequency of and trends in problems relating to the payment of loans and bills. Furthermore, variations in payment problems according to population groups have been described.

The survey also examines debt amounts, the persistence of payment problems and voluntary debt settlements. It further gives an account of the frequency of payment problems in EU countries. The data is to be updated on a yearly basis.

The data about payment problems is based on Statistics Finland's sample surveys on income distribution. The data is collected through yearly interviews with some 11 000 households. Data about household debts has been retrieved from taxation registers. Furthermore, use has also been made of micro data from the EU-SILC user database (SILC, Statistics on Income and Living Conditions).

In 2005 close to one fifth of the households had at least once experienced difficulties in paying their bills (461 000 households) whereas five per cent (101 000) had had difficulties in paying their loans.¹ A good two per cent of the households estimated that their debts exceeded their perceived level of coping (59 000).

In the survey, a closer examination has been made of payment problems in households that either at least once have experienced difficulties in paying their loans, or where bills have frequently been behind schedule. This restricted indicator reveals that seven per cent of the households (168 000) had faced problems with payments in 2005. There was an average yearly decrease in payment problems by five per cent during the period 2002–2005. In households facing problems, the median amount of debts was 17 500 euro.

¹ In 2005 the households numbered somewhat more than 2.4 million.

During the 2000's households' payment problems have decreased according to all indicators used in the study (figure 1).²

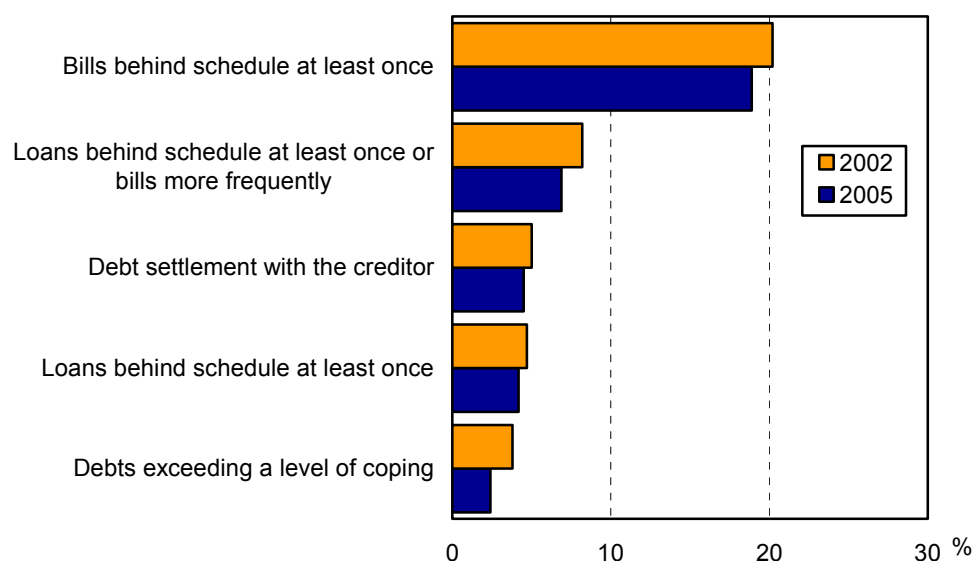

Figure 1 The share of households facing payment problems during the years 2002 and 2005, according to different indicators, out of all households, %.

The following breakdown summarises data about those groups of households, in which payment problems have been clearly more or less frequent compared to the average in the totality of households.³ This analysis is based on the above-mentioned restricted indicator of payment problems.

² The data in figure 1 is based on the following questions: “Has your household during 2005 faced a situation whereby there has not been enough money for paying fees and bills on schedule?” (1. Very often, 2. Often, 3. Sometimes, 4. Once, 5. Never). “Has your household during 2005 been in a situation whereby there has not been enough money for loan repayment or payment of interest? (1. Once, 2. More often, 3. Never). “Has your household during 2005 been in a situation whereby you have been unable to cope with your debts? (1. Yes, 2. No). In order to cope, have you (the whole household) during the year 2005 agreed with banks or credit institutions on a change of time for loan repayment or payment of interest?” (1. Yes, 2. No).

³ In this assessment payment problems are frequent if, within the group, the share of households facing payment problems is at least double the number of all households taken together. Payment problems are infrequent in those groups, in which the share of households facing such problems is half or less compared to the total number of households. In the analysis of the data concerning indebtedness, indebted households have provided the point of comparison.

Frequent payment problems

- the households of long-term unemployed and others outside the labour market, except retired persons and students
- single parent households
- households with at least six members
- households living in rental housing
- households belonging to the two lowest income decile groups
- households consisting of persons under the age of 25

Infrequent payment problems

- households of retired persons and upper-level salaried employees
- households living in their own housing without a housing loan
- households belonging to the two highest income decile groups
- households of persons having reached the age of 65
- households that only have either a housing loan or other loans except consumer credit

According to the panel data in statistics on income distribution, the yearly share of households that have overcome their payment problems has constantly exceeded the share of households falling into problems with their payments. Payment problems have thereby decreased. Data for two consecutive years covering the same households indicates that payment problems have generally been temporary during the years 2002–2005.

The trend in payment problems during 2002–2005 can be seen as positive, particularly so because there has been a sharp increase in the degree of indebtedness in households during this same period. At the end of 2005 there were a good 1,4 million indebted households, representing 58 per cent of all households. The median debt of these households was 23 800 euros. This amount is almost one third greater than the debts of households facing payment problems.

There are several reasons for this positive development in regard to payment problems. Stable economic conditions and an improved employment rate have protected households from payment problems. Interest rates on credits have remained moderate, even though there has recently been an increase. The duration of payment schedules for housing loans has constantly been prolonged. Furthermore, there are less payment problems remaining from the depression years of the 1990's.

Part of the households is apparently able to avoid payment problems through voluntary debt settlement. In 2005 somewhat more than four per cent of the households (98 000) had obtained debt settlement with their

creditors in order to make ends meet. There has also been a slight decrease in the number of these cases in the 2000's, mirroring the trend in payment problems.

In an international comparison, Finnish households are not faced with an excessive degree of payment problems, neither are they exceptionally scarce. In European statistics on income and living conditions (EU-SILC) in 2004, comparing 14 countries, Finland was placed in the middle in regard to payment problems.